

ΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

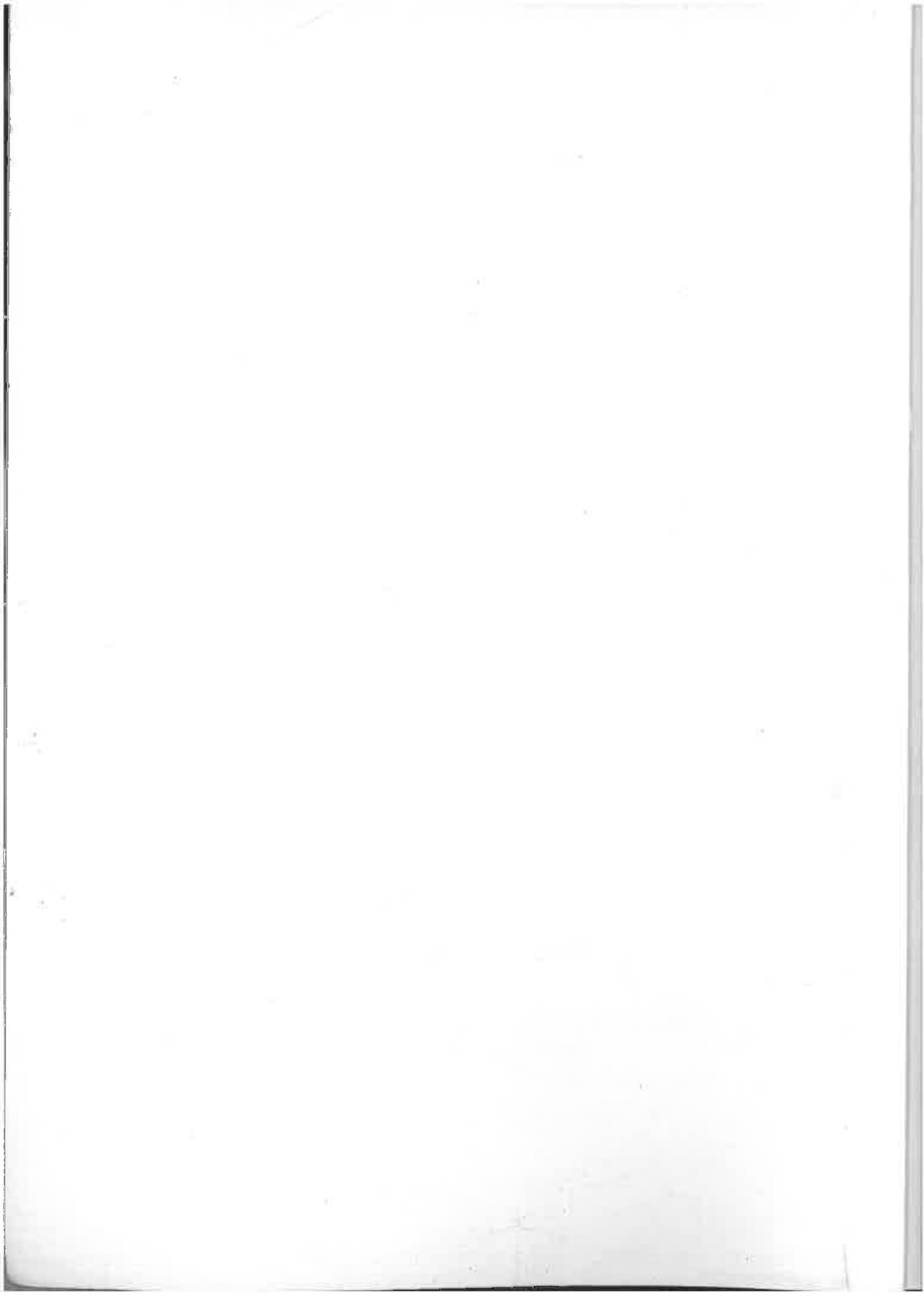
Βοήθημα ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τ. Μαθητ. _____

Σχ. Έτος _____

ΑΘΗΝΑ 2019-2020

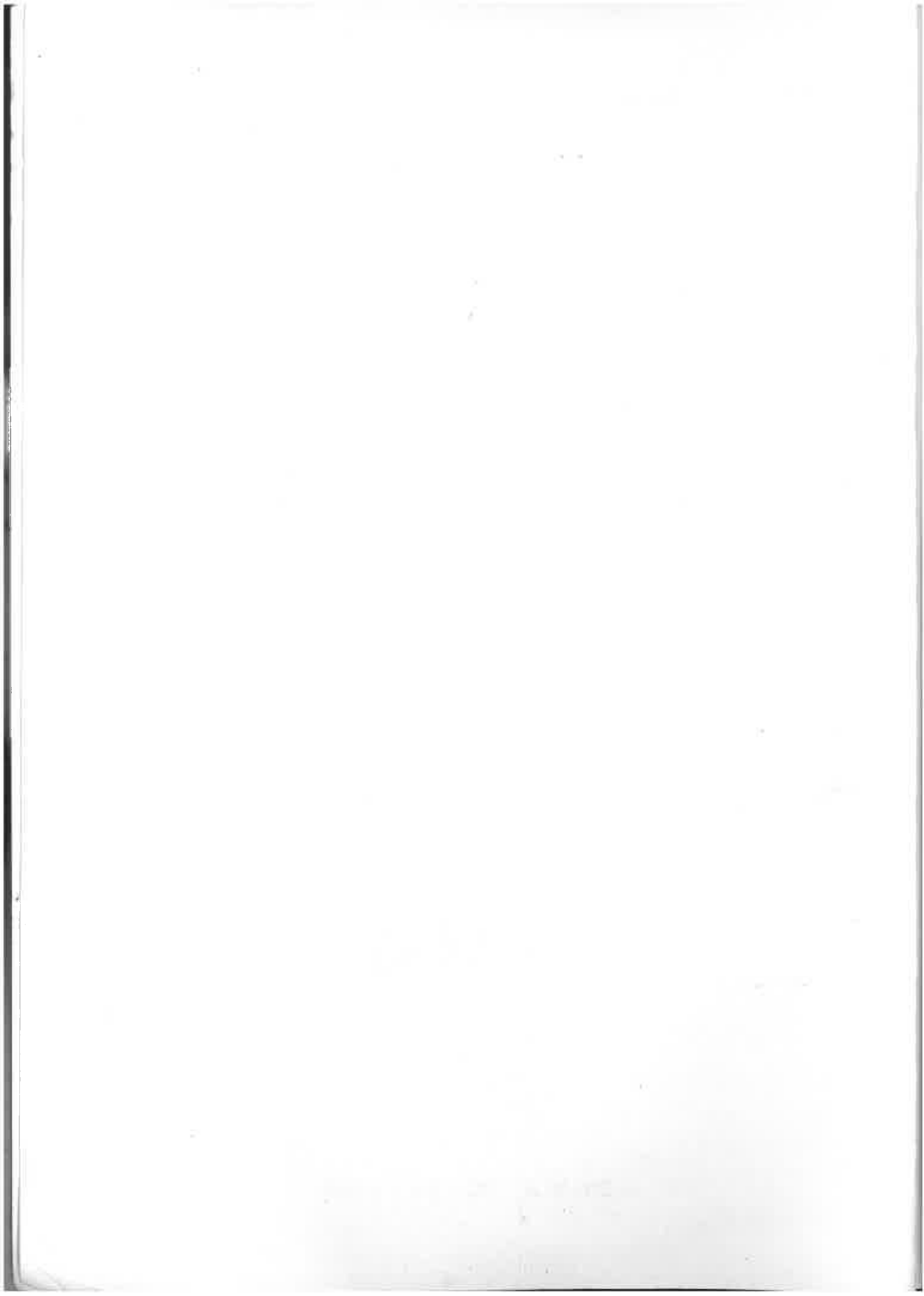
ΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΟΗΘΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΖΙΜΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΑΘΗΝΑ 2019-2020

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

753	π.Χ.	Χτίζεται η Ρώμη.
496-456	π.Χ.	Οι πληβείοι αγωνίζονται για τα πολιτικά και κοινωνικά τους δικαιώματα.
451	π.Χ.	Ισοτιμία των πληβείων (Δωδεκάδελτος).
387	π.Χ.	Οι Γαλάτες πολιορκούν το Καπιτώλιο.
270	π.Χ.	Οι ελληνικές πόλεις της νότιας Ιταλίας υποτάσσονται στους Ρωμαίους.
264-241	π.Χ.	Α' Καρχηδονιακός πόλεμος.
218-201	π.Χ.	Β' Καρχηδονιακός πόλεμος.
218	π.Χ.	Ο Αννίβας περνάει τις Άλπεις.
202	π.Χ.	Οι Ρωμαίοι νικούν τον Αννίβα στην Τάμα.
149-146	π.Χ.	Γ' Καρχηδονιακός πόλεμος.
146	π.Χ.	Καταστροφή της Καρχηδόνας
146	π.Χ.	Οι Ρωμαίοι κατακτούν την Ελλάδα και ο Μόμμιος καταστρέφει την Κόρινθο.
131	π.Χ.	Οι Ρωμαίοι κατακτούν την Ισπανία.
133-121	π.Χ.	Τιβέριος και Γάιος Γράκχος. Αναδασμός των δημόσιων κτημάτων.
133	π.Χ.	Ο βασιλιάς της Περγάμου Άταλλος Γ' κληροδοτεί το βασίλειό του στη ρωμαϊκή πολιτεία.
86	π.Χ.	Ο Σύλλας κυριεύει την Αθήνα και νικά το Μιθριδάτη, βασιλιά του Πόντου, στη Χαιρώνεια και στον Ορχομενό.
83-81	π.Χ.	Β' Μιθριδατικός πόλεμος
74-66	π.Χ.	Γ' Μιθριδατικός πόλεμος. Ήττα Μιθριδάτη.
71	π.Χ.	Οι δούλοι με αρχηγό το Σπάρτακο επαναστατούν. Η επανάσταση καταπνίγεται.
60	π.Χ.	Η Α' Τριανδρία (Πομπήιος, Καίσαρας, Κράσσος).
49-45	π.Χ.	Εμφύλιος πόλεμος. Ήττα του Πομπηίου στα Φάρσαλα (48 π.Χ.).
44	π.Χ.	Ο Ιούλιος Καίσαρας δολοφονείται από το Βρούτο και τον Κάσσιο.
43	π.Χ.	Η Β' Τριανδρία (Λέπιδος, Αντώνιος, Οκταβιανός).
42	π.Χ.	Ο Βρούτος και ο Κάσσιος ηττώνται στους Φιλίππους.
31	π.Χ.	Ναυμαχία στο Άκτιο. Ο Οκταβιανός νικά τον Αντώνιο και την Κλεοπάτρα.
31 π.Χ.-14	μ.Χ.	Αυτοκρατορία Οκταβιανού Αυγούστου.
1	μ.Χ.	Γεννήθηκε ο Ιησούς Χριστός.
34-44	μ.Χ.	Ο άσωτος και έκφυλος Καλλιγούλας.
54-68	μ.Χ.	Ο μεγαλομανής Νέρωνας. Πυρπόληση της Ρώμης, διωγμός των χριστιανών.

69-79	μ.Χ.	Βεσπασιανός. Άλωση της Ιερουσαλήμ, καταστροφή του ναού του Σολομώντα. Έκρηξη του Βεζούβιου (79 μ.Χ.).
81-96	μ.Χ.	Δομιτιανός. Δεσποτική κυβέρνηση.
117-138	μ.Χ.	Ο Αδριανός προικίζει την Ελλάδα και την Αθήνα με ωφέλιμα έργα.
284-305	μ.Χ.	Διοκλητιανός. Αναμόρφωση των βασικών θεσμών της αυτοκρατορίας. Τετραρχία. Πρόσληψη (286 μ.Χ.). Συνάρχοντες ο Κωνσταντίνος Χλωρός με το Μαξέντιο.
303-311	μ.Χ.	Οι χριστιανοί διώκονται από το Διοκλητιανό. Εποχή των Μαρτύρων.
305	μ.Χ.	Παραίτηση του Διοκλητιανού και Μαξιμιανού.
312	μ.Χ.	Ο γιος του Κωνσταντίου Χλωρού, ο Κωνσταντίνος, επικρατεί στη Δύση, αφού νίκησε τον αντίπαλό του Μαξέντιο με τη βοήθεια του φωτεινού σημείου του Σταυρού.
313	μ.Χ.	Το Διάταγμα των Μεδιολάνων για την ανεξιθρησκία.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

324	μ.Χ.	Ο Κωνσταντίνος γίνεται μονοκράτορας.
325	μ.Χ.	Η Α' Οικουμενική Σύνοδος στη Νίκαια.
330	μ.Χ.	Ο Μ. Κωνσταντίνος ιδρύει την Κωνσταντινούπολη στη θέση του αρχαίου Βυζαντίου.
337	μ.Χ.	Θάνατος του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Διανομή του κράτους στους τρεις γιους του.
361-363	μ.Χ.	Ιουλιανός ο Παραβάτης.
381	μ.Χ.	Θεοδόσιος ο Μέγας, Β' Οικουμενική Σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη (νέα καταδίκη Αρειανισμού).
392	μ.Χ.	Ο Μέγας Θεοδόσιος καταργεί τους Ολυμπιακούς αγώνες και κλείνει το Μαντείο των Δελφών.
395	μ.Χ.	Οριστική διαίρεση του Ρωμαϊκού Κράτους σε Ανατολικό και Δυτικό, με αυτοκράτορες τον Αρκάδιο και τον Ονώριο αντίστοιχα.
425	μ.Χ.	Ίδρυση Πανεπιστημίου στην Κωνσταντινούπολη.
476	μ.Χ.	Διάλυση του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους. Η Αυτοκρατορία γίνεται Βυζαντινή.
484	μ.Χ.	Πρώτο σχίσμα μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας.
527	μ.Χ.	Ο Ιουστινιανός γίνεται αυτοκράτορας.
531-532	μ.Χ.	Πόλεμος κατά Περσών. Στρατηγός Βελισάριος.
532	μ.Χ.	«Η στάση του νικά».

533-537	μ.Χ.	Οικοδομείται ο ναός της Αγίας Σοφίας με αρχιτέκτονες τον Ανθέμιο και τον Ισίδωρο.
533	μ.Χ.	Καταλύεται το βανδαλικό κράτος της Αφρικής.
537	μ.Χ.	Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας.
529-565	μ.Χ.	Η νομοθεσία του Ιουστινιανού.
540-545	μ.Χ.	Β' Πόλεμος Ιουστινιανού εναντίον των Περσών.
549-562	μ.Χ.	Γ' Πόλεμος Ιουστινιανού εναντίον των Περσών.
553	μ.Χ.	Ε' Οικουμενική Σύνοδος.
559	μ.Χ.	Οι Σλαβοβούλγαροι απειλούν την Κωνσταντινούπολη.
562		Ειρήνη με τους Πέρσες.
610-641	μ.Χ.	Ηράκλειος. Διαίρεση του βυζαντινού κράτους σε «θέματα».
614	μ.Χ.	Οι Πέρσες καταλαμβάνουν τα Ιεροσόλυμα και παίρνουν τον Τίμιο Σταυρό.
626	μ.Χ.	Οι Πέρσες και οι Άβαροι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη. Ακάθιστος Ύμνος.
627	μ.Χ.	Νίκη του Ηράκλειου κατά των Περσών στη Νινευή.
628	μ.Χ.	Ο Ηράκλειος επιστρέφει θριαμβευτής στην Κωνσταντινούπολη.
629	μ.Χ.	Ύψωση του Τιμίου Σταυρού στα Ιεροσόλυμα.
649	μ.Χ.	Η Κύπρος καταλαμβάνεται από τους Άραβες.
673-678	μ.Χ.	Α' πολιορκία Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες. Το «υγρό πυρ» καταστρέφει το στόλο τους.
679	μ.Χ.	Πρώτη σύγκρουση με τους Βουλγάρους.
675-681	μ.Χ.	Πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τους Αβαροσλάβους.
717	μ.Χ.	Ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος στέφεται αυτοκράτορας.
717-718	μ.Χ.	Η Β' πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες.
729	μ.Χ.	Θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις των Ισαύρων. Εικονομαχία.
762	μ.Χ.	Οι Βούλγαροι ηττώνται στην Αγχίαλο.
800	μ.Χ.	Ειρήνη η Αθηναία. Ζ' Οικουμενική Σύνοδος στη Νίκαια της Βιθυνίας υπέρ των εικόνων.
813	μ.Χ.	Ο Κρούμος μπροστά στην Κωνσταντινούπολη.
817	μ.Χ.	Ο Λέων Ε' νικά τους Βουλγάρους στη Μεσημβρία.
843	μ.Χ.	Οριστική αναστύλωση των εικόνων από την αυτοκράτειρα Θεοδώρα.
860	μ.Χ.	Οι Ρώσοι μπροστά στην Κωνσταντινούπολη.
862	μ.Χ.	Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος αναλαμβάνουν τον εκχριστιανισμό των Σλάβων.
864	μ.Χ.	Οι Βούλγαροι γίνονται χριστιανοί.
867	μ.Χ.	Η Μακεδονική Δυναστεία. Το σχίσμα των δύο Εκκλησιών. Πατριάρχης Φώτιος.

961	μ.Χ.	Ο Νικηφόρος Φωκάς ελευθερώνει την Κρήτη από τους Σαρακηνούς.
970-974	μ.Χ.	Ο Τσιμισκής κατά του Ρώσου Σβιατοσλάβου.
976-1025	μ.Χ.	Η βασιλεία του Βασιλείου Β' του Βουλγαροκτόνου.
996	μ.Χ.	Ο Νικηφόρος Ουρανός νικά το βασιλιά των Βουλγάρων Σαμουήλ στο Σπερχειό ποταμό.
1014	μ.Χ.	Ο Βουλγαροκτόνος κατατροπώνει τους Βουλγάρους στο Κλειδί.
1054	μ.Χ.	Το οριστικό σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών.
1071	μ.Χ.	Οι Σελτζούκοι Τούρκοι νικούν τους Βυζαντινούς στο Ματζικέρτ.
1079	μ.Χ.	Οι Σελτζούκοι Τούρκοι φτάνουν έως την Κωνσταντινούπολη.
1081-1118	μ.Χ.	Αλέξιος Α' Κομνηνός.
1081-1081	μ.Χ.	Οι Νορμανδοί εισβάλλουν στη Θεσσαλία.
1096	μ.Χ.	Α' Σταυροφορία.
1099	μ.Χ.	Οι σταυροφόροι καταλαμβάνουν την Ιερουσαλήμ.
1107	μ.Χ.	Επιδρομή των Νορμανδών και ήττα τους στην Αυλώνα.
1189	μ.Χ.	Γ' Σταυροφορία. Τα Φραγκικά κράτη. Χωρισμός της αυτοκρατορίας.
1204	μ.Χ.	Δ' Σταυροφορία. Κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους.
1261	μ.Χ.	Η Κωνσταντινούπολη ανακτάται από το στρατηγό της Νίκαιας Αλέξιο Στρατηγόπουλο.
1261-1453	μ.Χ.	Η Δυναστεία των Παλαιολόγων.
1262	μ.Χ.	Εγκατάσταση των Βυζαντινών στην Πελοπόννησο.
1301	μ.Χ.	Ιδρύεται το οθωμανικό κράτος.
1348	μ.Χ.	Ιδρύεται το Δεσποτάτο του Μιστρά.
1391-1395	μ.Χ.	Ο Βαγιαζήτ επιτίθεται εναντίον της Κωνσταντινούπολης.
1397	μ.Χ.	Το Δεσποτάτο του Μιστρά υπό των Τούρκων.
1422	μ.Χ.	Ο Μουράτ Β' πολιορκεί την Κωνσταντινούπολη.
1430	μ.Χ.	Οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν τη Θεσσαλονίκη.
1439	μ.Χ.	Η Σύνοδος της Φλωρεντίας. Αποτυχία για την ένωση των Εκκλησιών.
1444	μ.Χ.	Η μάχη της Βάρνας. Οι Ούγγροι ηττώνται από τους Τούρκους.
1447	μ.Χ.	Εισβολή στο Δεσποτάτο του Μιστρά
1448	μ.Χ.	Η δεύτερη μάχη στο Κοσσυφοπέδιο μεταξύ Τούρκων και ενωμένων χριστιανικών λαών.
1453	μ.Χ.	Η άλωση της Κωνσταντινούπολης.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

1. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΚΥΒΕΡΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

146 π.Χ.: Οι Ρωμαίοι κατακτούν την Ελλάδα.

Κρατούν διχασμένους τους Έλληνες εφαρμόζοντας την πολιτική τού «διαίρει και βασίλευε».

Ο τρόπος διοίκησης της κάθε πόλης εξαρτάται από τη στάση που κράτησε στη διάρκεια του πολέμου, δηλαδή:

- α)** Στις πόλεις που συμμάχησαν με τους Ρωμαίους παραχωρήθηκε αυτονομία ή ανεξαρτησία.
- β)** Όσες αντιστάθηκαν γνώρισαν αιχμαλωσία, βαριά φορολογία και μόνιμες ρωμαϊκές φρουρές.

Δημιουργούνται δυσάρεστες συνέπειες για τους Έλληνες:

- α)** Στρατολογούνται οι κάτοικοι της υπαίθρου.
- β)** Οι πληθυσμοί καταφεύγουν στις πόλεις.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Διαίρει και βασίλευε»:** Ο όρος αυτός δηλώνει την πολιτική που ακολουθούν οι Ρωμαίοι για να διοικήσουν τους Έλληνες. Κυριολεκτικά σημαίνει «Χώρισέ τους και κυβέρνησέ τους».
- **«Λεγεώνα»:** Στρατιωτικό σώμα των Ρωμαίων.
- **«Αυτονομία»:** Διακυβέρνηση μιας περιοχής με δικούς της νόμους και άρχοντες.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ήταν τα πρώτα μέτρα των Ρωμαίων μετά την κατάκτηση της Ελλάδας;
2. Ποιο ήταν το βασικό κριτήριο για τον τρόπο διοίκησης κάθε πόλης από τους Ρωμαίους;
3. Ποιες ήταν οι δυσάρεστες συνέπειες που είχε για τους Έλληνες η διαρκής παρουσία του ρωμαϊκού στρατού στον τόπο τους;
4. Πώς ένιωθαν οι Έλληνες γι' αυτή την κατάσταση και ποια ήταν η αντίδρασή τους;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Το πένθος του Ηρώδη του Αττικού

Ο Ηρώδης ο Αττικός γεννήθηκε στο Μαραθώνα το 101 μ.Χ., ήταν πολύ καλλιεργημένος άνθρωπος και τιμήθηκε με μεγάλα αξιώματα από τους Ρωμαίους. Μια από τις μεγαλύτερες αρετές του ήταν η γενναιοδωρία του, η οποία φαίνεται από τα πολλά και σπουδαία κοινωφελή έργα του.

Ήταν επίσης στοργικός σύζυγος και υπεραγαπούσε τη σύντροφό του Ρηγίλλα. Από αυτή πήρε το όνομά της η πλατεία Ρηγίλλης στην Αθήνα. Όταν εκείνη εγκατέλειψε τα εγκόσμια, λέγεται ότι ο Ηρώδης έβαψε κατάμαυρα όλα τα έπιπλα του σπιτιού του και έντυσε τους τοίχους με μαύρα μάρμαρα. Στο πένθος του προσπαθούσε μάταια να τον παρηγορήσει ο φίλος του Λούκιος με φιλοσοφημένα λόγια.

Μια μέρα, όμως, καθώς ο Λούκιος έφευγε από το σπίτι του Ηρώδη, είδε τους υπηρέτες να πλένουν ραπανάκια στη βρύση και ρώτησε ποιος θα τα φάει. Οι υπηρέτες τού απάντησαν ότι τα ραπανάκια προορίζονται για τον Ηρώδη. Τότε αυτός απάντησε: «Κι όμως αδικεί τη Ρηγίλλα ο Ηρώδης, αφού τρώει λευκά ραπανάκια μέσα σε ένα κατάμαυρο σπίτι». Από τότε ο Ηρώδης έπαψε να διατυμπανίζει το πένθος του.

Ρωμαϊκή αψίδα θριάμβου

2. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΑΚΤΟΥΝ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΟΥΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους.

- α) Οι Ρωμαίοι γοητεύονται από τον ελληνικό πολιτισμό και μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα.
- β) Καλλιεργούν τη λατινική γλώσσα.
- γ) Χρησιμοποιούν την ελληνική αρχιτεκτονική.
- δ) Δημιουργείται ο «ελληνορωμαϊκός πολιτισμός».

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός»:** Πρόκειται για τον πολιτισμό, που δημιουργήθηκε από τη συνύπαρξη ελληνικών και ρωμαϊκών στοιχείων. Οι Ρωμαίοι λάτρεψαν τον ελληνικό πολιτισμό και προσπάθησαν να αφομοιώσουν στοιχεία του στο δικό τους. Απόδειξη, η ομοιότητα μεταξύ ελληνικών και ρωμαϊκών αγαλμάτων, οι ομοιότητες στα αρχιτεκτονικά οικοδομήματα, η συγγραφή έργων από λατίνους συγγραφείς στα πρότυπα των ελληνικών.
- **«Κωμωδία»:** θεατρικό έργο που προκαλεί το γέλιο, καθώς σατιρίζει πολιτικές καταστάσεις ή πρόσωπα.
- **«Τραγωδία»:** δραματικό έργο σε στίχους που προκαλεί συγκίνηση στο θεατή.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Πώς γνώρισαν οι Ρωμαίοι τον ελληνικό πολιτισμό και ποια η στάση τους απέναντί του;
2. Άλλαξε η συμπεριφορά τους απέναντι στους κατακτημένους Έλληνες; Γιατί;
3. Πώς επηρεάστηκε η ρωμαϊκή αρχιτεκτονική και η γλυπτική από την ελληνική;
4. Ποια ήταν η επιρροή της ελληνικής γλώσσας και παιδείας;
5. Καλλιέργησαν τη δική τους γλώσσα οι Ρωμαίοι; Μεταφράστηκαν στα λατινικά ελληνικά έργα;
6. Υπήρξαν φιλέλληνες Ρωμαίοι; Τι έκαναν για την Ελλάδα;
7. Δώστε έναν ορισμό για τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό. Γνωρίζετε κάποια μνημεία του;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Αν ήμουν αυτοκράτορας ...

Σε ένα Ρωμαίο ιππέα, που έπινε στη διάρκεια κάποιου δημόσιου θεάματος, ο Αύγουστος έστειλε έναν ακόλουθό του, για να του πει πως ο ίδιος ο αυτοκράτορας, όταν θέλει να φάει, πηγαίνει στο σπίτι του. Τότε ο ιππέας απάντησε: «Ο αυτοκράτορας, όμως, δε φοβάται μήπως χάσει τη θέση του!»

3. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ, ΜΙΑ ΥΠΕΡΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

1ος μ.Χ. αιώνας: Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία περιλαμβάνει όλο τον τότε γνωστό κόσμο.

Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία είναι μια πολυπολιτισμική αυτοκρατορία.

Επίλυση διοικητικών προβλημάτων:

- α) Ψήφιση δικαιότερων νόμων.
- β) Μείωση φόρων.
- γ) Διορισμός ανώτερων Ρωμαίων κυβερνητών.
- δ) Οργάνωση πειθαρχημένου στρατού.
- ε) Παραχώρηση του τίτλου του Ρωμαίου πολίτη σε όσους αποδέχονταν την κυριαρχία της Ρώμης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Κοσμοκράτορας»:** Σημαίνει κυβερνήτης όλου του κόσμου. Τον τίτλο αυτό κατείχαν οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες, γιατί η ρωμαϊκή αυτοκρατορία περιελάμβανε πολλά κράτη και πολλούς διαφορετικούς πληθυσμούς, δίνοντας έτσι την εντύπωση ότι περικλείει όλο τον κόσμο. Ο αυτοκράτορας της Ρώμης, λοιπόν, θεωρούνταν και κυβερνήτης του κόσμου.
- **«Ρωμαίος πολίτης»:** Αυτός που έχει πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Αρχικά τον τίτλο κατείχαν οι ευγενείς και όσοι προέρχονταν από γονείς, που ήταν και οι δύο Ρωμαίοι πολίτες. Αργότερα δόθηκε και σε εκείνους που αναγνώριζαν την κυριαρχία της Ρώμης για τη δημιουργία πιστών πολιτών.
- **«Ρωμαϊκή Ειρήνη»:** Εγκαθιδρύεται μετά τις μεταρρυθμίσεις. Πρόκειται για επιβεβλημένη ειρήνη και όχι πραγματική, αφού η διατήρησή της οφείλεται στην παρουσία του ρωμαϊκού στρατού.
- **«Πολυπολιτισμική αυτοκρατορία»:** Η αυτοκρατορία στην οποία κατοικούν λαοί, που έχουν διαφορετικά στοιχεία πολιτισμού.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιες περιοχές κατακτήθηκαν μετά την υποταγή της Ελλάδας και πώς τις ονόμαζαν οι Ρωμαίοι;
2. Ποιος ήταν ο πληθυσμός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και πώς ονομάστηκαν για το λόγο αυτό οι Ρωμαίοι;
3. Ποιος ήταν ο χαρακτήρας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας;
4. Ποια πόλη κυβερνούσε το ρωμαϊκό κράτος;
5. Ποια μέτρα πάρθηκαν για να λυθεί το πρόβλημα διοίκησης της απέραντης αυτής αυτοκρατορίας;
6. Τι γνωρίζετε για τη «ρωμαϊκή ειρήνη» (pax romana);

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Ένας παλαίμαχος πολεμιστής του Αυγούστου, κατηγορούμενος στο δικαστήριο, ζήτησε από τον ίδιο τον αυτοκράτορα να τον υπερασπιστεί. Αυτός, βέβαια, έστειλε το δικηγόρο του. Τότε ο παλιός στρατιώτης παράγγειλε στον Αύγουστο: «Εγώ, όταν κινδύνευες, δεν έστειλα αντικαταστάτη, αλλά σε υπερασπίστηκα ο ίδιος!», ενώ ταυτόχρονα έδειξε τις ουλές από τα τραύματά του. Τότε ο αυτοκράτορας έδωσε την υπόσχεση ότι θα τρέξει να τον υπερασπιστεί αυτοπροσώπως.

«Βγήκε από τα ρούχα του»

Όταν ο Ιούλιος Καίσαρας θύμωνε με κάποιον, προτού τον μαλώσει, έλεγε τρεις φορές απέξω το λατινικό αλφάβητο. Έτσι, όταν τελείωνε, του είχαν περάσει τα νεύρα και μπορούσε να μιλήσει με ηρεμία.

Κάποτε, όταν κάποιος φίλος του τον ειρωνεύτηκε γι' αυτό, ο Ιούλιος Καίσαρας σήκωσε το χέρι του και τον χτύπησε στο πρόσωπο. Ο φίλος του, που δεν περίμενε κάτι τέτοιο, τον ρώτησε για ποιο λόγο τού φέρθηκε τόσο βάρβαρα. «Απλούστατα», αποκρίθηκε εκείνος, «διότι δεν είπα τρεις φορές το αλφάβητο κι έτσι δεν μπόρεσα να συγκρατήσω τα νεύρα μου».

Ο παπαγάλος

Όταν ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Οκταβιανός Αύγουστος, ύστερα από την περίλαμπρη νίκη του στο Άκτιο, γύρισε στη Ρώμη, όλοι οι πολίτες έτρεξαν να τον υποδεχτούν και να τον συγχαρούν για το θρίαμβό του. Ανάμεσα στο πλήθος παρουσιάστηκε κι ένας άνθρωπος του λαού, που του πρόσφερε για δώρο έναν παπαγάλο, τον οποίο είχε μάθει να λέει: «Χαίρε, Καίσαρα, νικητή!» Ο Καίσαρας τόσο πολύ ευχαριστήθηκε από το δώρο αυτό, ώστε αντάμειψε το δωρητή του γενναία.

Η γενναιοδωρία αυτή του αυτοκράτορα παρακίνησε τότε και κάποιον άλλο Ρωμαίο να διδάξει τα ίδια λόγια σ' ένα δικό του παπαγάλο, με σκοπό να τον χαρίσει μετά κι αυτός στον Καίσαρα, ελπίζοντας να του δώσει χρήματα. Δυστυχώς, όμως, ο παπαγάλος αυτός ήταν ... χοντροκέφαλος, «ανεπίδεκτος μαθήσεως» και δυσκολευόταν να μάθει τη φράση που του έλεγε και του ξανάλεγε καθημερινά ο κύριός του. Πολλές φορές, μάλιστα, θύμωνε με τον παπαγάλο του και του φώναζε: «Κρίμα στους κόπους μου! Έχασα άδικα τον καιρό μου!»

Επιτέλους, ύστερα από τόσες επαναλήψεις, ο παπαγάλος κατόρθωσε να μάθει το μάθημά του και τότε ο κύριός του έτρεξε χαρούμενος να τον προσφέρει στον Καίσαρα. Μόλις, όμως, ο αυτοκράτορας άκουσε να του λέει τα ίδια ακριβώς λόγια με τον πρώτο παπαγάλο, είπε στο χωρικό ότι δεν του χρειαζόταν κι άλλος αυλοκόλακας και του τον έδωσε πίσω.

Αλλά εκείνη τη στιγμή ο παπαγάλος από σύμπτωση επανέλαβε τις λέξεις, που άκουγε από τον κύριό του, όταν θύμωνε μαζί του την ώρα του μαθήματος: «Κρίμα στους κόπους μου! Έχασα άδικα τον καιρό μου!»

Αυτό που έγινε άρεσε τόσο πολύ στον αυτοκράτορα, που γέλασε μ' όλη του την καρδιά. Κράτησε κι αυτόν τον παπαγάλο και αντάμειψε τον ιδιοκτήτη του περισσότερο από τον προηγούμενο.

4. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΡΩΜΗ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη.

Η ζωή στην πόλη:

- α) Έδρα του αυτοκράτορα είναι η Ρώμη.
- β) Οι εύποροι μένουν σε μονοκατοικίες.
- γ) Οι φτωχοί μένουν σε πολυκατοικίες.

Η ζωή στην ύπαιθρο:

- α) Οι μεγαλοϊδιοκτήτες μένουν σε μεγάλα αγροκτήματα που τα φροντίζουν οι δούλοι.
- β) Οι μικροϊδιοκτήτες καλλιεργούν μόνοι τους τα κτήματά τους και ζουν από την παραγωγή τους.

Σημείο συνάντησης είναι η Ρώμη, όπου γίνονται γιορτές και αγώνες.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**Φορτηγίδα**»: Πλοίο που μεταφέρει φορτία.
- «**Μονομαχία**»: Μάχη ανάμεσα σε δύο άτομα ή δύο ομάδες.
- «**Θηριομαχία**»: Πάλη θηρίου με θηρίο ή θηρίου με άνθρωπο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για τη Ρώμη;
2. Πού έμεναν οι κάτοικοι; Πού ήταν χτισμένο το παλάτι;
3. Με τι ασχολούνταν οι κάτοικοι της υπαίθρου;
4. Τι γνωρίζετε για τους μεγαλοϊδιοκτήτες γεωργούς;
5. Τι γνωρίζετε για τους μικροϊδιοκτήτες γεωργούς;
6. Οι κάτοικοι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας επισκέπτονταν τη Ρώμη; Αν ναι, γιατί;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Ο Πινόκιο στη ... Ρώμη!

Όταν κάποιος είπε στο Γάββα πως με μισό δηνάριο (σαν να λέμε μισό ευρώ) αγόρασε στη Σικελία ένα ψάρι πέντε πόδια μακρύ, αυτός παρατήρησε: «Δεν είναι καθόλου περίεργο. Εκεί τα ψάρια γίνονται τόσο μεγάλα, που οι ψαράδες τα χρησιμοποιούν για σχοινιά!».

ΕΝΟΤΗΤΑ Β'

Η ΡΩΜΑΪΚΗ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ

5. ΜΕΓΑΛΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

3ος μ.Χ. αιώνας:

- α) Γότθοι και Πέρσες παραβιάζουν τα σύνορα της αυτοκρατορίας.
- β) Οι στρατιωτικές δυνάμεις συγκρούονται μεταξύ τους.
- γ) Ακριτικές επαρχίες αποσχίζονται από την αυτοκρατορία.
- δ) Οι διωγμοί εναντίον των χριστιανών διχάζουν τους χριστιανούς και τους οπαδούς των άλλων θρησκειών.

Με την άνοδο του Διοκλητιανού:

- α) Καθιερώνεται σύστημα Τετταρχίας.
- β) Επανέρχονται η ηρεμία και η τάξη στην αυτοκρατορία.

Μετά το θάνατο του Διοκλητιανού:

- α) Οι συνάρχοντες μάχονται μεταξύ τους.
- β) Νικητές βγαίνουν ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος.

313 μ.Χ.: Διάταγμα ανεξιθρησκίας στα Μεδιόλανα.

324 μ.Χ.: Σύγκρουση Κωνσταντίνου – Λικίνιου στην Αδριανούπολη.

Νίκη του Κωνσταντίνου ως μονοκράτορα:

- α) Επικράτηση.
- β) Μεταρρυθμίσεις του Κωνσταντίνου: αναδιοργάνωση του στρατού, διορισμός επάρχων, διπλωματικές επαφές με γειτονικούς λαούς, νέο νόμισμα, μεταφορά πρωτεύουσας από τη Ρώμη στο Βυζάντιο.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**Τετταρχία**»: Διοικητικό σύστημα που εφαρμόστηκε στα χρόνια της βασιλείας του Διοκλητιανού. Η αυτοκρατορία χωρίστηκε σε τέσσερις περιφέρειες, δύο στην Ανατολή και δύο στη Δύση, και ορίστηκε ένας άρχοντας με διευρυμένες εξουσίες για καθεμιά. Οι τέσσερις διοικητές ονομάζονταν συνάρχοντες και ήταν οι εξής: ο Κωνσταντίνος και ο Μαξέντιος στη Δύση, ο Γαλέριος και ο Λικίνιος στην Ανατολή. Την περίοδο της Τετταρχίας επανήλθε η τάξη στην αυτοκρατορία. Μετά το θάνατο του Διοκλητιανού άρχισαν συγκρούσεις μεταξύ των συναρχόντων και νικητής αναδείχθηκε ο Κωνσταντίνος, που ανέλαβε τη διοίκηση της αυτοκρατορίας ως μονοκράτορας.
- «**Διάταγμα της ανεξιθρησκίας**»: Υπογράφεται το 313 μ.Χ. στα Μεδιόλανα από τον Κωνσταντίνο και τον Λικίνιο. Με το διάταγμα αυτό παραχωρείται σε όλους τους κατοίκους

της αυτοκρατορίας το δικαίωμα ν' ακολουθούν όποια θρησκεία επιθυμούν και ν' ασκήσουν τη λατρεία της. Έτσι ανοίγει ο δρόμος για την οριστική επικράτηση του χριστιανισμού, αφού διαθέτει πολλούς οπαδούς και έχει την υποστήριξη του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου.

- **«Λεηλατώ»:** Διαρπάζω, κατακλέβω, ληστεύω.
- **«Ακριτική επαρχία»:** Επαρχία στα άκρα, στα σύνορα της αυτοκρατορίας.
- **«Αποσχίζομαι»:** Αποστατώ, αποχωρίζομαι από το κράτος στο οποίο ανήκω και συγκροτώ καινούριο.
- **«Διχασμός»:** Ο χωρισμός σε δύο μέρη, η διάσπαση σε αντίθετα μέρη.
- **«Έπαρχος»:** Διοικητής επαρχίας (αυτοκρατορικής).
- **«Ισαπόστολος»:** το ιερό πρόσωπο, του οποίου το έργο για την Εκκλησία αναγνωρίζεται ως αντάξιο με εκείνο των Αποστόλων.
- **«Στασιάζω»:** Εξεγείρομαι.
- **«Μεδιόλανο»:** Το σημερινό Μιλάνο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Κατά τη διάρκεια ποιων αιώνων άκμασε η αυτοκρατορία;
2. Ποιον αιώνα τα προβλήματα άρχισαν να κλονίζουν την αυτοκρατορία; Τι είδους προβλήματα ήταν αυτά;
3. Ποιος αυτοκράτορας προσπάθησε να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα και με ποιον τρόπο;
4. Είχε επιτυχία το σύστημα της Τετραρχίας;
5. Τι συνέβη μετά την παραίτηση του Διοκλητιανού;
6. Ποια μέτρα πήραν ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος για την αντιμετώπιση της αναστάτωσης, που είχαν προκαλέσει οι διωγμοί των χριστιανών;
7. Ποιες ήταν οι σχέσεις του Κωνσταντίνου και του Λικίνιου μετά την υπογραφή του Διατάγματος για την Ανεξιθρησκεία;
8. Ποια μέτρα πήρε ο Κωνσταντίνος για την καλύτερη διοίκηση της αυτοκρατορίας;
9. Τι προσωνόμιο του έδωσαν οι ιστορικοί και οι χριστιανοί και γιατί;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Η δοκιμασία

Ο πατέρας του Κωνσταντίνου, Κωνσταντίνος ο Χλωρός, για να δοκιμάσει τους χριστιανούς συνεργάτες του γιου του, προσποιήθηκε πως έγινε ξαφνικά εχθρός του χριστιανισμού και είπε ότι όσοι ήθελαν να διατηρήσουν τα αξιώματά τους έπρεπε να θυσιάσουν στα είδωλα. Βρέθηκαν τότε μερικοί που ανταποκρίθηκαν. Ο Κωνσταντίνος τούς απέλυσε λέγοντας: «Οι άνθρωποι που θυσιάζουν τη θρησκεία στο συμφέρον τους είναι ικανοί να προδώσουν τους πάντες και τα πάντα. Εκείνοι που δε φάνηκαν πιστοί στο Θεό δεν μπορώ να πιστέψω ότι θα φανούν πιστοί σ' εμένα».

6. ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ, Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Αιτίες της δυσκολίας διακυβέρνησης της αυτοκρατορίας από τη Ρώμη:

- α) Μεγάλη απόσταση από το Δούναβη και την Ανατολή, από όπου δέχονταν επιθέσεις.
- β) Η Ρώμη ήταν κέντρο λατρείας του ρωμαϊκού πάνθεου.

Ο Κωνσταντίνος κάνει αλλαγές στη διοίκηση και τη θρησκεία:

- α) Μεταφέρει την πρωτεύουσα.
- β) Εφαρμόζει το Διάταγμα των Μεδιολάνων.

Η νέα πρωτεύουσα:

- α) Ονομάζεται Νέα Ρώμη ή Κωνσταντινούπολη.
- β) Εκεί καταλήγουν οι μεγάλοι εμπορικοί δρόμοι, χερσαίοι και θαλάσσιοι.
- γ) Οι επαρχίες παράγουν είδη πρώτης ανάγκης και άλλα προϊόντα.
- δ) Οι επαρχίες κατοικούνται από ελληνόφωνους χριστιανικούς πληθυσμούς.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**Βυζάντιο**»: Πήρε το όνομά του από τον πρώτο οικιστή του, το Βύζαντα από τα Μέγαρα.
- «**Ελληνόφωνοι**»: Οι πληθυσμοί που μιλούσαν την ελληνική γλώσσα.
- «**Προποντίδα**»: Η εσωτερική θάλασσα που χωρίζει την Ασιατική από την Ευρωπαϊκή Τουρκία.
- «**ριζώνω**»: (μτφ.) Αποκτώ στέρεες βάσεις, εδραιώνομαι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Περιγράψτε τα πρώτα χρόνια της μονοκρατορίας του Κωνσταντίνου.
2. Για ποιους λόγους ο Κωνσταντίνος διαπίστωσε ότι ήταν δύσκολη η διακυβέρνηση της απέραντης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τη Ρώμη και έπρεπε να μεταφερθεί η πρωτεύουσα;
3. Ποιες τολμηρές αλλαγές έκανε ο Κωνσταντίνος στη διοίκηση και τη θρησκεία;
4. Ποιο ήταν το όνομα που δόθηκε στη νέα πρωτεύουσα;
5. Ποια ήταν τα πλεονεκτήματα της θέσης της Κωνσταντινούπολης;
6. Τι γνωρίζετε για τον πληθυσμό των ανατολικών επαρχιών της αυτοκρατορίας;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Η χώρα των «τυφλών»

Όταν το 667 π.Χ. οι Μεγαρείς θέλησαν να κάνουν μια αποικία, ζήτησαν από το Μαντείο των Δελφών να τους υποδείξει έναν κατάλληλο τόπο. Το Μαντείο, λοιπόν, τους έδωσε τον εξής χρησμό: «Να πάτε απέναντι από την πόλη των τυφλών συμπατριωτών σας». Οι Μεγαρείς άρχισαν να ψάχνουν, χωρίς να μπορούν να καταλάβουν ποιοι ήταν οι τυφλοί του χρησμού, και τελικά οδηγήθηκαν στο Βυζάντιο, απέναντι από τη Χαλκηδόνα, την οποία, πριν 18 χρόνια, είχαν ιδρύσει οι συμπατριώτες τους. Όπως αποδείχτηκε από τα γεγονότα, πράγματι, οι άποικοι της «Χαλκηδόνας» ήταν «τυφλοί», καθώς δεν είχαν αντιληφθεί ότι η περιοχή, που βρισκόταν ακριβώς απέναντι από το σημείο που οι ίδιοι είχαν αποικήσει, ήταν ιδανικότερη για τη διεξαγωγή του εμπορίου και της αλιείας και, αργότερα, για τον έλεγχο των στενών του Βοσπόρου.

Μέγας Κωνσταντίνος

7. Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΟΧΥΡΩΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΟΛΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

324-330 μ.Χ.

- α) Επισκευάζεται η ακρόπολη και τα τείχη και χτίζονται νέα.
- β) Χτίζεται η μεγάλη αγορά στο κέντρο της πόλης.
- γ) Έργα τέχνης κοσμούν τους δημόσιους χώρους.
- δ) Διατηρούνται οι ναοί της παλιάς θρησκείας και χτίζονται νέοι χριστιανικοί.
- ε) Κατασκευάζονται υδραγωγεία, λουτρά και δεξαμενές.
- στ) Τα εγκαίνια γίνονται το 330 μ.Χ.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**τίτλος**»: Το όνομα που δηλώνει αξίωμα σε ιεραρχία ή στην κοινωνική διαστρωμάτωση.
- «**προνόμιο**»: Το δικαίωμα που αναγνωρίζει ο νόμος σ' ένα πρόσωπο.
- «**κρήνη**»: Η κατασκευή από την οποία ξεπηδά το νερό φυσικής πηγής.
- «**αυλικός**»: Πρόσωπο που ανήκει στη βασιλική αυλή, στον κύκλο των προσώπων που περιβάλλουν το βασιλιά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Πόσα χρόνια κράτησε η οχύρωση και ο στολισμός της νέας πρωτεύουσας;
2. Πότε έγινε η θεμελίωση της νέας πρωτεύουσας και πότε τα εγκαίνιά της;
3. Τι έργα έγιναν στην Ακρόπολη και στα τείχη της Κωνσταντινούπολης;
4. Ποια άλλα έργα έγιναν;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Μια μετρημένη απάντηση

Κάποτε πίεζαν τον Κωνσταντίνο να εκδικηθεί μερικούς που είχαν παραμορφώσει το άγαλμά του, λιθοβολώντας το. Ο αυτοκράτορας, όμως, φέρνοντας τα χέρια στο πρόσωπό του, είπε: «Ούτε κανέναν πόνο αισθάνομαι ούτε παραμορφωμένο βλέπω το πρόσωπό μου. Γιατί να τους τιμωρήσω;»

8. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΠΙΣΗΜΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

313-337 μ.Χ.: Η εξάπλωση του Χριστιανισμού.

- Χριστιανοί καταλαμβάνουν τις δημόσιες θέσεις και κυριαρχούν στο στρατό.
- Η 1η Οικουμενική Σύνοδος στη Νίκαια λύνει τις θεολογικές διαφορές μεταξύ των χριστιανών.
- Ο Κωνσταντίνος βαπτίζεται χριστιανός.

316 μ.Χ.: Ο Ιουλιανός προσπαθεί να επαναφέρει την παλαιά θρησκεία:

- α) Αποτυχία προσπάθειας.
- β) Διαμάχες ανάμεσα στους πιστούς των δύο θρησκειών.

Θεοδοσίος:

- Ανακήρυξη του χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας.
- Σκληρά μέτρα εναντίον των εθνικών:
 - α) Κλείσιμο αρχαίων ναών.
 - β) Κατάργηση Ολυμπιακών Αγώνων.
 - γ) Ανοχή στις καταστροφές αρχαίων μνημείων από χριστιανούς.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «Οικουμενική Σύνοδος»: Επίσημη συνάντηση στην οποία συμμετέχουν όλοι οι επίσκοποι της Εκκλησίας.
- «εθνικοί»: Αυτοί που ονομάζονταν από τους χριστιανούς ειδωλολάτρες, δηλαδή πιστοί της παλαιάς θρησκείας.
- «Ελευσίνια μυστήρια»: Αρχαίες λατρευτικές τελετές προς τιμή της Δήμητρας και της Περσεφόνης, με κέντρο το ιερό τους στην Ελευσίνα.
- «ιεράρχης»: Ο κληρικός ανώτερου ή ανώτατου ιερατικού βαθμού.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι βοήθησε στην εξάπλωση του χριστιανισμού;
2. Ποιες ήταν οι πράξεις του Κωνσταντίνου μετά την υπογραφή του διατάγματος των Μεδιολάνων το 313 μ.Χ.;
3. Ποια πολιτική ακολούθησε ο γιος του Κωνσταντίνου, Κωνσταντίνος;
4. Στα χρόνια ποιου αυτοκράτορα διακόπηκε η θετική στάση απέναντι στους χριστιανούς;
5. Ποια θρησκευτικά μέτρα πήρε ο Ιουλιανός;

6. Ποια ήταν η τύχη του Ιουλιανού;
7. Πώς αντέδρασε ο λαός στα μέτρα που πήρε ο Ιουλιανός;
8. Ποιος αυτοκράτορας διαδέχτηκε τον Ιουλιανό και ποια μέτρα πήρε;
9. Πώς ονομάστηκαν από τους χριστιανούς για τα μέτρα που πήραν ο Ιουλιανός και ο Θεοδόσιος;
10. Ο χριστιανισμός επιβλήθηκε τελικά χάρη στα μέτρα που πήρε ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Ένας ειδωλολάτρης ... χριστιανός

Ο Ιουλιανός ήταν ειδωλολάτρης, αλλά οι αντιλήψεις του φαίνεται να ήταν χριστιανικές, πράγμα που οφείλεται στη διαπαιδαγώγησή του. Στους ειδωλολάτρες ιερείς απηύθυνε την παρακάτω επιστολή:

«Να μου συμπεριφέρεστε όπως θα θέλατε να σας συμπεριφέρομαι κι εγώ. Αν το θέλετε, θα σας λέω τις απόψεις μου για τις πράξεις σας και εσείς θα εκφράζετε ελεύθερα τη γνώμη σας για τα έργα μου. Θα μοιραζόμαστε το χρήμα μας με όλους τους ανθρώπους, κυρίως όμως με τους καλούς, τους αδύνατους και τους φτωχούς. Νομίζω, όσο παράδοξο κι αν σας φαίνεται, ότι, αν είμαστε ευσεβείς, πρέπει να μοιραζόμαστε τα ρούχα και την τροφή μας ακόμη και με τους κακούς. Γιατί έτσι δείχνουμε την εκτίμησή μας όχι μόνο απέναντι σε ένα συγκεκριμένο άτομο αλλά απέναντι σε ολόκληρη την ανθρωπότητα».

Ειρωνεία και ... παραδοχή

Ο αυτοκράτορας Ιουλιανός ο Παραβάτης κατά τη διάρκεια μιας μάχης εναντίον των Περσών ρώτησε με ειρωνική διάθεση ένα χριστιανό στρατιώτη: «Τι να κάνει, άραγε, τώρα ο "γιος του ξυλουργού";»

«Ετοιμάζει το φέρετρο για τη Μεγαλειότητα του Αυτοκράτορα», ήταν η απάντηση του στρατιώτη.

Λίγες μέρες μετά ο Ιουλιανός τραυματίστηκε θανάσιμα και, μερικές στιγμές πριν παραδώσει το πνεύμα του, λένε πως γέμισε την παλάμη του με αίμα και το σκόρπισε στον αέρα, λέγοντας: «Νενίκηκάς με, Ναζωραίε».

9. Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΧΩΡΙΖΕΤΑΙ ΣΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο Αρκάδιος και ο Θεοδόσιος Β΄:

- α) Οργανώνουν το ανατολικό κράτος.
- β) Χρησιμοποιούν πολεμικά και διπλωματικά μέσα.
- γ) Οχυρώνουν το Ανατολικό κράτος.

Ονώριος:

- Οι Γότθοι κυριεύουν τη Ρώμη.
- Οι Ούννοι απειλούν το δυτικό ρωμαϊκό κράτος.
- Καταλαννικά Πεδία: μάχη Ρωμαίων και Ούννων → Νίκη Ρωμαίων.
- Οι Βάνδαλοι καταλαμβάνουν την Καρχηδόνα και την κάνουν πρωτεύουσά τους.
- Οι Οστρογότθοι κατακτούν τις δυτικές επαρχίες και ιδρύουν το «γοτθικό βασίλειο της Ιταλίας» με πρωτεύουσα τη Ραβέννα.
- 476 μ.Χ.: Διάλυση δυτικού ρωμαϊκού κράτους.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «μισθοφόροι»: Πολεμιστές, συνήθως από ξένη χώρα, που πληρώνονται για τις υπηρεσίες τους.
- «πολυδάπανος»: Αυτός που απαιτεί μεγάλες δαπάνες, πολυέξοδος.
- «διαθήκη»: Έγγραφο διατύπωση της επιθυμίας κάποιου για τα περιουσιακά του στοιχεία μετά το θάνατό του.
- «ανάστημα»: Το ύψος του σώματος.
- «επιδέξιος»: Ικανός να κάνει κάτι με το σωστό τρόπο.
- «άκαμπτος»: Αλύγιστος.
- «τρέπω σε φυγή (κάποιον)»: Τον κάνω να υποχωρήσει τρέχοντας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Μέχρι τότε έμεινε ενωμένη η αυτοκρατορία και ποιοι λαοί την απειλούσαν;
2. Τι μέτρα πήρε ο Θεοδόσιος και γιατί;
3. Πώς οργάνωσε ο Αρκάδιος και ο γιος του Θεοδόσιος Β΄ το ανατολικό τμήμα και πώς αντιμετώπισαν τον κίνδυνο των εχθρών;
4. Ποια στοιχεία ένωναν τους κατοίκους της ανατολικής αυτοκρατορίας;
5. Ποιες ήταν οι πρώτες επιδρομές που απείλησαν το δυτικό κράτος;

6. Απειλήσαν ξανά εχθροί τις δυτικές επαρχίες;
7. Πότε διαλύθηκε το Δυτικό ρωμαϊκό κράτος;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Η «Θεία Μάστιγα»

Για το βασιλιά των Ούννων Αττίλα οι Ρωμαίοι πρέσβεις έλεγαν ότι το πρόσωπό του ήταν γεμάτο ουλές και ότι καταλάβαιναν την παρουσία του από απόσταση τριάντα βημάτων από τη μυρωδιά της λίγδας του. Λέγεται ότι ήταν πολύ σκληρός. Τον ονόμασαν «Θεία Μάστιγα» για τις φοβερές καταστροφές που είχε προξενήσει στην Ευρώπη. Διαδιδόταν μάλιστα πως ο ίδιος έλεγε: «Όπου πέρασα, το χορτάρι δε θα ξαναφυτρώσει».

Αρκάδιος

10. ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ, Ο ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΗΜΟΙ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Το Ιερό Παλάτι:

- α) Αποτελούσε την κατοικία του αυτοκράτορα.
- β) Στέγαζε τις κρατικές υπηρεσίες.
- γ) Περιελάμβανε εκκλησίες και κτίσματα για τη φρουρά και τους αξιωματούχους.

Ο Ιππόδρομος:

- α) Βασίστηκε στο πρότυπο του Κολοσσαίου της Ρώμης.
- β) Ήταν ο χώρος, όπου γίνονταν ιπποδρομίες σε καθορισμένες ημερομηνίες.
- γ) Ήταν ο χώρος, όπου οι θεατές εξέφραζαν τα αιτήματα ή τα παράπονά τους στον αυτοκράτορα.

Οι Δήμοι:

- α) Ήταν αθλητικά σωματεία.
- β) Χωρίζονταν στους Πράσινους, στους Βενετούς, στους Λευκούς και στους Κόκκινους.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «παλάτι»: Εκεί κατοικούσε ο αυτοκράτορας. Το όνομά του το πήρε από τον Παλατίνο λόφο της Ρώμης.
- «κερκίδα»: Σειρά από καθίσματα σε αρχαίο θέατρο.
- «στοά»: Δίοδος, πέρασμα δια μέσου κτηριακού συγκροτήματος.
- «θεωρείο»: Καθένα από τα ιδιαίτερα διαμερίσματα αίθουσας θεαμάτων ή ακροάσεων, που βρίσκονται στα πλάγια ή επάνω ψηλά.
- «πρεσβεία»: (εδώ) Το σώμα των προσώπων, στους οποίους έχει ανατεθεί διπλωματική αποστολή σε ξένο κράτος.
- «επευφημώ»: Ζητωκραυγάζω, επιδοκιμάζω.
- «λάβαρα»: Σημαία με ζωγραφικές ή κεντητές παραστάσεις, που αναρτάται σε κοντάρι.
- «δεξιότηχνης»: Τεχνίτης ή καλλιτέχνης, που ασκεί την τέχνη του με ιδιαίτερη επιδεξιότητα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιο ήταν το σημαντικότερο έργο του Κωνσταντίνου στη νέα πρωτεύουσα; Περιγράψτε το.
2. Τι γνωρίζετε για τον Ιππόδρομο;
3. Τι γνωρίζετε για τις ιπποδρομίες;
4. Τι γνωρίζετε για τους Δήμους;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Η ψύχωση με τον Ιππόδρομο

Όταν ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός έκανε προσπάθειες, για να απαλλοτριώσει το χώρο, στον οποίο θα έχτιζε το ναό της Αγίας Σοφίας, συνάντησε πολλές δυσκολίες, γιατί οι οικοπεδούχοι ζητούσαν υπέρογκα ποσά. Ένας μάλιστα απ' αυτούς το είχε παρακάνει. Οι αυλικοί, όμως, ξέροντας πως είχε τρέλα με τον Ιππόδρομο, βρήκαν μια ασημαντη αφορμή και τον έκλεισαν στη φυλακή τις παραμονές ενός μεγάλου ιπποδρομιακού αγώνα. Τότε εκείνος κατάλαβε και, σε έξαλλη κατάσταση, άρχισε να φωνάζει: «Αφήστε με να πάω στον αγώνα και πάρτε το οικοπέδο όσο-όσο!»

11. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

- Χώρος συνάντησης οι πλατείες και οι αγορές.
- Δεξιά και αριστερά της Μέσης Λεωφόρου υπήρχαν στοές, καταστήματα αλλά και αγορές.
- Υπαίθριες αγορές: εκεί πουλούσαν τα προϊόντα τους παραγωγοί και βιοτέχνες.
- Η επίβλεψη της αγοράς γίνεται από τον έπαρχο της Πόλης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «εύπορες»: Πλούσιες.
- «υπαίθριες αγορές»: Αυτές που ήταν προσωρινές και δεν είχαν μόνιμη στέγη.
- «τοξωτός»: Αυτός που έχει σχήμα τόξου.
- «πλανόδιος»: Περιπλανώμενος, αυτός που μετακινείται, περιφέρεται.
- «επίβλεψη»: Ο έλεγχος, η παρακολούθηση για τη σωστή εκτέλεση (έργου, δραστηριότητας κ.λπ.).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Πού ήταν χτισμένη η Κωνσταντινούπολη και πώς την ονόμαζαν γι' αυτό;
2. Τι γνωρίζετε για τις πλατείες και τις αγορές της;
3. Τι γνωρίζετε για τις τοξωτές στοές;
4. Τι γνωρίζετε για τις υπαίθριες αγορές;
5. Ποια ήταν τα καθήκοντα του έπαρχου;

12. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

- Η εκπαίδευση δεν ήταν υποχρεωτική.

Το σχολείο είχε 4 τάξεις:

- Στις 2 πρώτες οι μαθητές μάθαιναν γραφή, ανάγνωση και αριθμητική.
- Στις 2 επόμενες διδάσκονταν ορθογραφία, γραμματική και αριθμητική και αποστήθιζαν ιστορίες από τον Όμηρο και τις Διαθήκες.

- Όσα παιδιά δεν πήγαιναν σχολείο βοηθούσαν τους γονείς τους στη δουλειά. Την αγωγή τους αναλάμβαναν οι γονείς, οι γιαγιάδες και οι παππούδες.

- Τα αγόρια που δεν πήγαιναν σχολείο μάθαιναν τέχνες.

- Τα κορίτσια μάθαιναν να κεντούν, να πλέκουν και να υφαίνουν.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**Αίσωπος**»: Αρχαίος Έλληνας μυθοποιός (περίπου 6ος αι. π.Χ.).
- «**μύθοι του Αισώπου**»: Μύθοι κοινωνικού και διδακτικού περιεχομένου με ήρωες ζώα, τα οποία συμβολίζουν ανθρώπινους χαρακτήρες.
- «**σκίμποδας**»: Χαμηλό σκαμνί.
- «**γραμματιστής**»: Ο δάσκαλος των πρώτων γραμμάτων.
- «**ψαλτήρι**»: Εκκλησιαστικό βιβλίο που περιέχει εκκλησιαστικούς ψαλμούς.
- «**περγαμηνή**»: Μεμβράνη δέρματος πάνω στην οποία έγραφαν.
- «**αποστηθίζω**»: Απομνημονεύω κάτι, ώστε να μπορώ να το πω απ' έξω.
- «**φιλομάθεια**»: Αγάπη για μάθηση, για απόκτηση γνώσεων.
- «**δίδακτρα**»: Τα χρήματα που πληρώνει κανείς για να διδαχτεί.
- «**άμισθος**»: Αυτός που εργάζεται χωρίς χρηματικό αντάλλαγμα (μισθό).
- «**αναλόγιο**»: Έπιπλο ή στήριγμα με επικλινή επιφάνεια, όπου τοποθετούνται βιβλία.
- «**κοντύλι**»: Καλαμένιο όργανο γραφής, γραφίδα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για την εκπαίδευση των παιδιών στο Βυζάντιο;
2. Τι μάθαιναν οι μαθητές στις δύο μικρότερες τάξεις;
3. Τι μάθαιναν στις μεγαλύτερες τάξεις;
4. Υπήρχε μέριμνα για τα φτωχά παιδιά;
5. Ποια ήταν η εκπαίδευση των κοριτσιών ή των αγοριών, που οι γονείς τους δεν είχαν χρήματα για τα δίδακτρα;
6. Τι γνωρίζετε για την εκπαίδευση των αγοριών που δεν πήγαιναν σχολείο, αλλά μάθαιναν μια τέχνη;

Γιατί το λέμε έτσι ...

1. Όταν τελείωναν τα παιδιά την καλλιγραφία τους, έδιναν στο δάσκαλο την πλάκα, για να τη διορθώσει. Μετά τη διόρθωση ο δάσκαλος ζητούσε από τα παιδιά να την ξαναγράψουν. Επειδή πολλές φορές δεν είχαν σφουγγάρι, έσβηναν την πλάκα με τα δάχτυλά τους, αφού προηγουμένως τα έφτυναν. Από τότε επικράτησε η φράση: «**Φτου κι απ' την αρχή**», δηλαδή να φτύσουμε να καθαρίσει η πλάκα, για ν' αρχίσουμε πάλι από την αρχή το γράψιμο.
2. Τα παιδιά μάθαιναν να δείχνουν και να λένε απ' έξω την αλφαβήτα. Οι δάσκαλοι, για να βεβαιωθούν ότι τα παιδιά την ήξεραν καλά, τους έδειχναν τα γράμματα ανακατεμένα. Από τότε επικράτησε να λέμε γι' αυτόν που γνωρίζει κάτι καλά ότι το ξέρει «**απ' έξω κι ανακατωτά**».

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ'

**ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ,
ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΗ
ΠΟΥ ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ**

13. Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΖΕΙ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

527 μ.Χ.: Ο Ιουστινιανός γίνεται αυτοκράτορας.

Ο Ιουστινιανός λαμβάνει τα εξής μέτρα:

- α) Κωδικοποιεί και συμπληρώνει τους νόμους, που γράφονται στα ελληνικά.
- β) Καταργεί τα προνόμια των δήμων και των μεγαλοκτηματιών.
- γ) Φορολογεί τους πολίτες ανάλογα με τα εισοδήματά τους.
- δ) Οργανώνει τη λειτουργία της αγοράς.
- ε) Επιβάλλει δασμούς στα εισαγόμενα προϊόντα.
- στ) Ορίζει υπεύθυνους για την εφαρμογή των νόμων τους λογοθέτες.

Ο Ιουστινιανός πραγματοποιεί σημαντικά έργα:

- α) Οργανώνει το στρατό και ασφαρίζει τα σύνορα.
- β) Συντηρεί και βελτιώνει τους δρόμους.
- γ) Κόβει χρυσά νομίσματα.
- δ) Φέρνει το μυστικό καλλιέργειας του μεταξοσκώληκα από την Κίνα.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**κωδικοποιώ**»: Συγκεντρώνω και ταξινομώ τους νόμους, ώστε να αποτελούν κώδικα.
- «**δασμός**»: Φόρος.
- «**λογοθέτης**»: Ο σημερινός υπουργός.
- «**προνομιούχος**»: Αυτός που βρίσκεται σε ευνοϊκότερη θέση ή έχει περισσότερα πλεονεκτήματα από άλλους.
- «**μεταξοσκώληκας**»: Η κάμπια εντόμου με χοντρό, τριχωτό σώμα και μεγάλα ανοιχτόχρωμα φτερά, η οποία δεν πετάει και από την ουσία που εκκρίνει για την κατασκευή του κουκουλιού της παράγεται το μετάξι.
- «**νομομαθής**»: Βαθύς γνώστης των νόμων και του Δικαίου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Χαρακτηρίστε τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό.
2. Ποια έργα έκανε ο Ιουστινιανός;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Η εγκράτεια και η εργατικότητα του Ιουστινιανού

Ο ιστορικός Προκόπιος αναφέρει πως ο Ιουστινιανός στη διάρκεια της νηστείας της Σαρακοστής περνούσε και δύο ολόκληρες μέρες, χωρίς να βάλει μπουκιά στο στόμα του, παρόλο που κάθε μέρα σηκώνονταν βαθιά χαράματα και εργαζόταν ασταμάτητα για τις κρατικές υποθέσεις ως αργά το βράδυ. Αλλά και κάθε μέρα ζούσε ασκητικά. Το συνηθισμένο φαγητό του ήταν τα χόρτα. Κοιμόταν ελάχιστα και δούλευε ασταμάτητα από το πρωί ως το βράδυ. Αντίθετα η αυτοκράτειρα Θεοδώρα αγαπούσε το καλό φαγητό, το ποτό και τον ύπνο!

14. ΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΝΑΣΤΑΤΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΕ ΤΗ «ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΙΚΑ»

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

532 μ.Χ.: Πράσινοι και Βένετοι στρέφονται εναντίον του Ιωάννη Καππαδόκη, του Τριβωνιανού και του αυτοκράτορα στον Ιππόδρομο.

Πιο συγκεκριμένα:

- α) Οι ταραχές επεκτείνονται σ' ολόκληρη την Πόλη.
- β) Οι στασιαστές ζητούν την παραίτηση του αυτοκράτορα.
- γ) Ο Υπάτιος ανακηρύσσεται αυτοκράτορας στον Ιππόδρομο.
- δ) Ο Ιουστινιανός θέλει να εγκαταλείψει την Πόλη, αλλά τον μεταπείθει η αυτοκράτειρα Θεοδώρα.
- ε) Οι στρατηγοί Βελισάριος και Ναρσής καταπνίγουν την εξέγερση.

Οι συνέπειες της αναταραχής:

- α) 30.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν.
- β) Οι αγώνες στον Ιππόδρομο διακόπηκαν.
- γ) Δεν ξανακούστηκαν διαμαρτυρίες.
- δ) Η πόλη και το γόητρο του αυτοκράτορα καταστράφηκαν.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**νίκα-νίκα**»: Το σύνθημα των θεατών, το οποίο είχε ως σκοπό να τονώσει το ηθικό των ηνιόχων στις αρματοδρομίες
- «**καλόν εντάφιον η βασιλεία**»: Είναι καλό να πεθαίνει κανείς βασιλιάς.
- «**πορφύρα**»: Ύφασμα από μετάξι σε έντονο κόκκινο χρώμα, το οποίο φορούσαν οι αυτοκράτορες.
- «**αντιμαχόμενος**»: Αυτός που πολεμά εναντίον κάποιου, που εναντιώνεται σε κάποιον.
- «**υβριστικός**»: Αυτός που αποτελεί ύβρη, δηλαδή καθετί που προσβάλλει την αξιοπρέπεια και την τιμή κάποιου.
- «**στασιαστής**»: Αυτός που εξεγείρεται, που επαναστατεί.
- «**στάση**»: Εξέγερση, ανταρσία.
- «**πυρπολώ**»: Καταστρέφω κάτι, βάζοντάς του φωτιά.
- «**πειθαρχώ**»: Υπακούω στους ανωτέρους και εκτελώ τις εντολές τους.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ήταν τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων του Ιουστινιανού;
2. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της «στάσης του νίκα»;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ**Η συμφιλίωση και η διάσπαση των στασιαστών**

Όσο καιρό οι Δήμοι φιλονικούσαν μεταξύ τους, κανείς δεν ενδιαφερόταν για την κακή διοίκηση του Ιωάννη Καππαδόκη και του Τριβωνιανού. Όταν, όμως, συμφιλιώθηκαν και επαναστάτησαν, τότε έψαχναν αυτούς τους δύο, για να τους σκοτώσουν. Γι' αυτό και ο Ιουστινιανός τούς απομάκρυνε αμέσως, αλλά ο λαός δεν ηρέμησε και ακολούθησαν οι ταραχές. Η διάσπαση των στασιαστών έγινε με πρωτοβουλία του Ναρσή, διοικητή της προσωπικής φρουράς του αυτοκράτορα, που πήρε με το μέρος του μερικούς από τους Βένετους, εξαγοράζοντάς τους με χρήματα. Τότε οι στασιαστές άρχισαν να χτυπιούνται μεταξύ τους.

15. Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ, ΕΝΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Μετά τη στάση του νίκια κατασκευάζεται η Αγία Σοφία.

- α) Αρχιτέκτονες της ήταν ο Ανθέμιος και ο Ισίδωρος.
- β) Ο ρυθμός της είναι βασιλική με τρούλο.
- γ) Χτίστηκε με υλικά απ' όλη την αυτοκρατορία.
- δ) Χρήματα προσέφεραν όσοι ήθελαν.
- ε) Εγκαινιάζεται το 537 μ.Χ. και στεγάζει τις δόξες και τις δοκιμασίες της Πόλης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**ρυθμός**»: Η τεχνοτροπία ενός καλλιτεχνικού ρεύματος.
- «**περίκεντρος ναός**»: Ναός σε κυκλική ή οκταγωνική βάση, που επάνω της στηρίζεται ο τρούλος.
- «**δυσεύρετος**»: Αυτός που δύσκολα μπορεί να βρεθεί.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιο ήταν το πιο σημαντικό έργο του αυτοκράτορα μετά την καταστροφή της Πόλης;
2. Πότε εγκαινιάστηκε η Αγία Σοφία;
3. Γιατί ζήτησε ο Ιουστινιανός απ' όσους το επιθυμούσαν να προσφέρουν υλικά και χρήματα για το χτίσιμο της Αγίας Σοφίας;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Ένας θρύλος για το σχέδιο του ναού της Αγίας Σοφίας

Σύμφωνα με την παράδοση, όταν ο Ιουστινιανός ανέθεσε στους αρχιτέκτονες Ανθέμιο και Ισίδωρο να κάνουν τα σχέδια του ναού της Αγίας Σοφίας, κανένα σχέδιο δεν τον ικανοποιούσε.

Μια μέρα που ο αυτοκράτορας πήγε να πάρει αντίδωρο από το χέρι του πατριάρχη, μια μέλισσα του το άρπαξε και χάθηκε. Τότε ο Ιουστινιανός έβαλε να χαλάσουν όλες τις κυψέλες, για να βρουν το αντίδωρο. Έτσι και έγινε. Και ενώ φαινόταν ότι η προσπάθεια δεν θα είχε αποτέλεσμα, ξαφνικά, μόλις οι άνθρωποι του βασιλιά άνοιξαν μια ακόμα κυψέλη, πρόβαλε ένας ωραίος ναός καμωμένος από κερι. Καθώς τον θαύμαζαν, τους περίμενε μια ακόμα έκπληξη: το χαμένο αντίδωρο ήταν τοποθετημένο στην Αγία Τράπεζα του κερένιου ναού! Τότε πήραν την κυψέλη και την πήγαν στον αυτοκράτορα. Εκείνος φώναξε τους αρχιτέκτονες και τους είπε: «Αυτό θα είναι το σχέδιο του ναού». Κι έτσι έγινε ο ναός, όπως δηλαδή τον είχαν φτιάξει οι μέλισσες.

16. ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο Ιουστινιανός αντιμετωπίζει τους εξωτερικούς εχθρούς:

- α) Υπογραφή συνθηκών ειρήνης με τους Πέρσες και τους γείτονες λαούς.
- β) Πόλεμοι με Γότθους και Βανδάλους και επανάκτηση των εδαφών τους.

Οφέλη κατακτήσεων:

- α) Αύξηση του γοήτρου του αυτοκράτορα και του κράτους.
- β) Η αυτοκρατορία φτάνει στα παλιά της σύνορα.
- γ) Ανοίγουν οι εμπορικοί δρόμοι με τη Δύση.
- δ) Γίνονται αξιόλογα έργα στις δυτικές επαρχίες.

Ζημιές από τις κατακτήσεις:

- α) Αποδυναμώνονται οι φρουρές των συνόρων.
- β) Εξαντλείται οικονομικά η αυτοκρατορία.
- γ) Οι Πέρσες και οι βόρειοι γείτονες παραβιάζουν τις συνθήκες ειρήνης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«ανακτώ»:** Παίρνω πίσω τα χαμένα εδάφη.
- **«αποδυναμώνω»:** Αφαιρώ από κάποιον τη δύναμή του.
- **«ισάξιος»:** Αυτός που έχει ίση αξία με κάποιον άλλο.
- **«διακρίνομαι»:** Ξεχωρίζω από το σύνολο.
- **«γόητρο»:** Κύρος, αίγλη, φήμη.
- **«εκτεθειμένος»:** (εδώ) Αυτός που μένει απροστάτευτος, ακάλυπτος απέναντι σε κάτι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιο ήταν το ιδανικό της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας;
2. Ποιοι λαοί ήταν οι εχθροί του βυζαντινού κράτους την περίοδο αυτή;
3. Ποια ήταν τα οφέλη των κατακτήσεων;
4. Ποιες ήταν οι ζημιές από τις κατακτήσεις;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ**Το «χιούμορ του Αλάρικου...»**

Το 408 μ.Χ. ο Αλάρικος, ο αρχηγός των Γότθων, αφού λεηλάτησε τη βόρεια Ιταλία, έφτασε στη Ρώμη και άρχισε την πολιορκία της.

Μετά από μικρό χρονικό διάστημα τα τρόφιμα των πολιορκημένων σώθηκαν και άρχισαν να τρώνε ό,τι έβρισκαν. Θέλοντας οι Ρωμαίοι να αποθαρρύνουν τον Αλάρικο, έστειλαν μια πρεσβεία που του ανακοίνωσε ότι ένα εκατομμύριο Ρωμαίοι ήταν έτοιμοι να βγουν από την πόλη και να του επιτεθούν. Τότε ο Αλάρικος γέλασε και είπε: «Όσο πυκνότερα είναι τα στάχια τόσο ευκολότερα θερίζονται». Τότε οι Ρωμαίοι άρχισαν να διαπραγματεύονται και να προτείνουν διάφορα ανταλλάγματα. Ο Αλάρικος, λοιπόν, τους ζήτησε να του δώσουν όλο το χρυσάφι και το ασήμι που είχαν καθώς και όλη την κινητή περιουσία τους. Όταν οι Ρωμαίοι ρώτησαν: «Και τι θα μας μείνει τότε», ο Αλάρικος απάντησε: «Η ζωή σας».

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ'

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

17. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Οι Βυζαντινοί προσπαθούν να κρατούν καλές σχέσεις με τους γείτονες.

Οι γείτονες προκαλούν προβλήματα:

- α) Ληλατούν και καταστρέφουν καλλιέργειες.
- β) Καταλαμβάνουν ακριτικές περιοχές και αιχμαλωτίζουν κατοίκους.
- γ) Κλείνουν δρόμους και δυσκολεύουν τον ανεφοδιασμό της Κωνσταντινούπολης.

7ος-11ος αιώνας: Οι γειτονικοί λαοί προσπαθούν να κατακτήσουν την Κωνσταντινούπολη, αλλά δεν τα καταφέρνουν.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «ανεφοδιασμός»: Η παροχή νέων εφοδίων σε όπλα, τρόφιμα κ.λπ.
- «μονόξυλο»: Μικρό σκάφος που αποτελείται από τον κορμό ενός δέντρου.
- «πλωτός»: Αυτός που επιπλέει στην επιφάνεια του νερού.
- «προστριβή»: Φιλονικία, σύγκρουση, διένεξη.
- «ασύντακτος»: Ανοργάνωτος, ασυγκρότητος, άτακτος.
- «ορμητήριο»: Ο τόπος από τον οποίο ξεκινάει (ορμά) κάποιος ή κάτι.
- «στις παρυφές»: Στα όρια, στα άκρα, στο τέλος.
- «καραβάνι»: Ομάδα ταξιδιωτών, κυρίως στην έρημο, με κοινό σκοπό και προορισμό, που ταξιδεύουν μαζί για ασφάλεια με καμήλες και υποζύγια.
- «μονοθεϊστικός»: Αυτός που έχει απόλυτη πίστη σε έναν και μόνο θεό.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για τους λαούς που υπήρχαν γύρω από τα σύνορα του Βυζαντίου;
2. Τι πίστευαν οι λαοί αυτοί για την Κωνσταντινούπολη;
3. Ποια ήταν τα προβλήματα που προκαλούν οι γείτονες στο Βυζαντινό κράτος;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Ο μωαμεθανισμός

Στη μακρινή Αραβία ένας καμηλιέρης της ερήμου, ο Μωάμεθ, έγινε ιδρυτής μιας νέας θρησκείας, η οποία από το όνομά του ονομάστηκε μωαμεθανισμός.

Η νέα θρησκεία πήρε στοιχεία από το χριστιανισμό, τον ιουδαϊσμό, την αρχαϊκή παράδοση και τον τρόπο ζωής των νομάδων της ερήμου. Δίδασκε ότι ένας είναι ο Θεός, ο Αλλάχ, και προφήτης του ο Μωάμεθ. Υποστήριζε ότι οι πράξεις του ανθρώπου είναι καθορισμένες από το Θεό.

Ο μωαμεθανισμός υποχρέωνε τους πιστούς του να διαδίδουν τη θρησκεία τους ακόμη και με τη βία. «Πολεμήστε τους εχθρούς σας στον πόλεμο που γίνεται για τη θρησκεία», γράφει το Κοράνιο, το ιερό βιβλίο των μωαμεθανών. Οι Άραβες, με σύνθημα «να υποτάξουμε τους άπιστους», όρμησαν εναντίον των ανατολικών πληθυσμών της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Ο μωαμεθανισμός διαδόθηκε πολύ γρήγορα σε πολλά μέρη και απέκτησε πολλούς οπαδούς.

18. ΟΙ ΠΕΡΣΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΒΑΡΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΥΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

610 μ.Χ.: Αυτοκράτορας γίνεται ο Ηράκλειος.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ:

- α) Άδεια τα ταμεία του κράτους.
- β) Παραμελημένος στρατός και στόλος.
- γ) Πέρσες και Άβαροι που δε θέλουν να κλείσουν ειρήνη.

ΛΥΣΗ:

- α) Παίρνει χρήματα από την Εκκλησία.
- β) Επισκευάζει τείχη, οργανώνει στρατό, κλείνει ειρήνη με τους Αβάρους.

626 μ.Χ.: Πέρσες και Άβαροι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

- α) Οι Άβαροι ζητούν την παράδοση της Πόλης.
- β) Οι Βυζαντινοί πολεμούν γενναία.
- γ) Οι Πέρσες λύνουν την πολιορκία.

Ο Ηράκλειος νικά τους Πέρσες και ξαναπαίρνει τον Τίμιο σταυρό.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Ρωμαίοι»:** Οι πολίτες του Ανατολικού Ρωμαϊκού (Βυζαντινού) κράτους.
- **«παραλυμένος»:** (εδώ) Αυτός που έχει αποδιοργανωθεί, αποσυντονιστεί.
- **«Πατριάρχης»:** Ο τίτλος του ανώτατου επισκόπου και αρχηγού μιας Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας.
- **«εμψυχωμένος»:** Ενθαρρυμένος.
- **«αιφνιδιάζω»:** Ξαφνιάζω, εκπλήσσω.
- **«δρόμωνας»:** Κωπήλατο και ιστιοφόρο βυζαντινό πλοίο.
- **«Ακάθιστος Ύμνος»:** Ο βυζαντινός εκκλησιαστικός ύμνος με ευχαριστίες προς τη Θεοτόκο, τον οποίο οι πιστοί οφείλουν να παρακολουθήσουν όρθιοι.
- **«δεινός»:** Ιδιαίτερα δυσάρεστος.
- **«ανασυντάσσομαι»:** Οργανώνομαι εκ νέου για την επίτευξη καλύτερου αποτελέσματος ή για την επίλυση προβλημάτων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Σε τι κατάσταση βρισκόταν η αυτοκρατορία όταν ανέλαβε την εξουσία ο Ηράκλειος;
2. Ποιες ήταν οι ενέργειες του Ηράκλειου, όταν ο Πατριάρχης Σέργιος του δάνεισε τα χρήματα και τα ιερά σκεύη της Εκκλησίας;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ**Η γενναιότητα του αυτοκράτορα Ηράκλειου**

Στο στρατόπεδο των Περσών είχαν καταφύγει κάποιοι Έλληνες αιρετικοί, που πολεμούσαν με μεγάλο πάθος εναντίον του Ηρακλείου. Ένας από αυτούς, που ήταν υπασπιστής του επικεφαλής των Περσών, όταν είδε τον Ηράκλειο να μάχεται γενναία, ξεχωρίζοντάς τον από τα χρυσά πέδιλα που φορούσε, είπε: «Ο αυτοκράτορας αποκρούει τα βέλη λες και είναι βράχος. Τι τύχη αλλά και τι θάρρος!»

Ο Ακάθιστος Ύμνος

Το Βυζάντιο κινδύνευε. Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος με τον καλύτερο στρατό του πολέμουσε στην Περσία. Ανυπεράσπιστη η Πόλη κινδύνευε από τις επιθέσεις των Περσών και των Αβάρων.

Ο Πέρσης βασιλιάς **Χοσρόης** και οι Άβαροι με επικεφαλής το **Χαγάνο** είχαν φτάσει απέναντι από το Βυζάντιο, στη Χαλκηδόνα, και με πολύ στρατό και πλοία πολιορκούσαν την Κωνσταντινούπολη. Ο Πρωθυπουργός **Βώνος** και ο Πατριάρχης **Σέργιος** την υπερασπιζόνταν και έδιναν θάρρος στον πληθυσμό της, που περνούσε τραγικές ώρες. Στα βυζαντινά αρχοντικά σπίτια γίνονταν δεήσεις και στις εκκλησίες ολονυχτίες και προσευχές. Και η Παναγία έσωσε την Πόλη. Ξαφνικά ξέσπασε μια άγρια θύελλα και αναποδογύρισε τα εχθρικά καράβια. Έκανε τέτοια καταστροφή, που ο αρχηγός των Αβάρων αναγκάστηκε να φύγει από την ιερή βυζαντινή πολιτεία και να εγκαταλείψει κάθε προσπάθεια, για να την κυριεύσει. Η Πόλη πανηγύρισε τη λύτρωσή της και ο λαός απέδωσε το θαύμα αυτό στην επέμβαση της Θεοτόκου. Οι δεήσεις του εισακούστηκαν και σώθηκε η Πόλη. Εκεί, στον αυτοκρατορικό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών, συγκεντρώθηκε όλος ο λαός, για να ευχαριστήσει τη Θεοτόκο, που τον προστάτευσε από το κακό. Ο Πατριάρχης Σέργιος ήταν επικεφαλής. Η ατμόσφαιρα, που μοσχοβολούσε από το άρωμα του λιβανιού, πλημμύρισε από το θείο αίνο :

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια ...»

Και μαζί με τον ύμνο αυτόν ο Πατριάρχης καθιέρωσε και την τελετή του Ακάθιστου Ύμνου, που συνθέτης του λένε πως είναι ο υμνωδός **Ρωμανός ο Μελωδός**. Πόσο θρησκευτικό άρωμα και πόση ευλάβεια έχουν οι χαιρετισμοί αυτοί! Ενώ χτυπούσαν χαρμόсуна οι καμπάνες της εκκλησίας των Βλαχερνών, γονατισμένος ο λαός έσμιγε με το μοσχοβόλημα του λιβανιού το μύρο της ευγνωμοσύνης και της πίστης του: «Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε...»

Πέρασαν από τότε αιώνες. Και το δειλινό κάθε Παρασκευής της Μεγάλης Σαρακοστής η ωραία τελετή των Βλαχερνών ξαναζωντανεύει σε κάθε ορθόδοξη εκκλησία και σε κάθε ελληνική ψυχή. Ο Ακάθιστος Ύμνος ή αλλιώς «Χαιρετισμοί της Παναγίας» είναι ένα μεγάλο ποίημα υπέροχο και αιώνιο. Αποτελείται από το προοίμιο, δηλαδή από το τροπάριο «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια» και από τέσσερις «Στάσεις», οι οποίες ψάλλονται από μία τις τέσσερις πρώτες Παρασκευές της Μεγάλης Σαρακοστής, τη δε πέμπτη Παρασκευή ψάλλεται ολόκληρος ο Ακάθιστος Ύμνος. Οι τέσσερις αυτές «Στάσεις» αποτελούνται από 24 οίκους, δηλαδή τροπάρια, στο τέλος δε καθενός οίκου ψάλλονται εναλλάξ οι επωδοί, τα εφύμνια: «Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε» ή «**αλληλούϊα**». Το κάθε τροπάριο αρχίζει κατά αλφαβητική σειρά με ένα γράμμα του αλφαβήτου. Έτσι, το πρώτο αρχίζει με το γράμμα άλφα (α) και τη λέξη Άγγελος: «**Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμφθη...**». Οι ύμνοι αυτοί λέγονται και «Χαιρετισμοί», διότι πολλά τροπάρια αρχίζουν με τη λέξη «Χαίρε».

19. ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

673 μ.Χ.: Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Κύπρο και τη Ρόδο και ανοίγουν δρόμο για την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης.

717 μ.Χ.: Δεύτερη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες.

α) Αυτοκράτορας ήταν ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος.

β) Οι Βυζαντινοί νικούν χάρη στο «υγρό πυρ».

Οι Άραβες:

α) Στρέφονται δυτικά και καταλαμβάνουν την Αίγυπτο και την Καρχηδόνα.

β) Τον 8ο αι. οι Άραβες περνούν στην Ισπανία.

732 μ.Χ.: Οι Φράγκοι, με αρχηγό τον Κάρολο Μαρτέλο, νικούν τους Άραβες στο Πουατιέ της Γαλλίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**πολιορκία**»: Αποκλεισμός μιας οχυρωμένης θέσης με σκοπό την κατάκτησή της.
- «**εύφλεκτος**»: Αυτός που παίρνει εύκολα φωτιά.
- «**αναφλέγομαι**»: Παίρνω φωτιά, παραδίδομαι στις φλόγες.
- «**εξακοντίζω**»: Ρίχνω με ορμή, εκσφενδονίζω, εκτοξεύω.
- «**βαλλίστρα**»: Πολεμικό όπλο που εκσφενδόνιζε βλήματα (βέλη, ακόντια) από την αρχαιότητα και μέχρι το 15ο αιώνα.
- «**καταπέλτης**»: Αρχαία πολεμική μηχανική που με τη βοήθεια αντίβαρων εκτόξευε μεγάλες πέτρες.
- «**πυρίτιδα**»: Εκρηκτική ύλη, μπαρούτι.
- «**πυροβόλο**»: Κάθε όπλο που λειτουργεί με εκρηκτική ύλη, εκτοξεύοντας βλήματα σε μεγάλη απόσταση.
- «**επιδίδομαι**»: Ασχολούμαι εντατικά με κάτι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιες βυζαντινές περιοχές κατέλαβαν οι Άραβες με το στόλο τους;
2. Ποιος ήταν αυτοκράτορας κατά τη δεύτερη πολιορκία των Αράβων το 717 μ.Χ.;
3. Μετά την αποτυχία της δεύτερης πολιορκίας της Κωνσταντινούπολης ποιες ήταν οι επόμενες ενέργειες των Αράβων;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Η ... έμπνευση του ποιητή

Ο Αρούν αλ Ρασίντ, χαλίφης των Αράβων, βασίλεψε από το 786 ως το 809. Κάποιο βράδυ ο περίφημος ποιητής Νουάς, που προσκαλούνταν συχνά στις διασκεδάσεις της Αυλής του χαλίφη, άργησε να φτάσει στη διασκέδαση.

Ο Ρασίντ, για να τον τιμωρήσει, του ετοίμασε μια φάρσα. «Είσαι αργοπορημένος και γι' αυτό κάθησε σ' αυτό το μαξιλάρι και κάνε ό,τι κι εμείς, αλλιώς θα σου πάρω το κεφάλι», του είπε.

Και άρχισε ο χαλίφης και οι υπόλοιποι να κακαρίζουν σαν κότες. Μετά από λίγο έβγαλαν από το μαξιλάρι τους από ένα αυγό! Ο ποιητής τα έχασε. «Η σειρά σου», του είπε ο Ρασίντ. Τότε ο ποιητής είχε μια ξαφνική έμπνευση: Σκέφτηκε να κάνει τον πετεινό!

**20. Η ΦΥΛΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ
ΣΥΝΟΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΚΡΙΤΕΣ****ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Οι Ακρίτες προστατεύουν τα ανατολικά σύνορα του Βυζαντίου.

Οι Ακρίτες:

- α) Λαμβάνουν δωρεάν γη, άλογα και πανοπλίες.
- β) Απαλλάσσονται από της φόρους.
- γ) Ήταν οργανωμένοι σε ομάδες και φρουρούσαν τα περάσματα των συνόρων.
- δ) Σε ειρηνικές περιόδους βοηθούσαν στην οχύρωση των πόλεων.

Ο λαός εξύμνησε τους Ακρίτες με τα ακριτικά τραγούδια.

Ο πιο ξακουστός Ακρίτας ήταν ο Βασίλειος Διγενής.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**βίγλα**»: Μικρό παρατηρητήριο σε ύψωμα.
- «**ακριτικά τραγούδια**»: Τα τραγούδια των φρουρών των βυζαντινών συνόρων.
- «**εξυμνώ**»: Επαινώ με ενθουσιώδη τρόπο, εγκωμιάζω.
- «**ριζίτικο (τραγούδι)**»: Το επιτραπέζιο δημοτικό τραγούδι, που κατάγεται από περιοχή της δυτικής Κρήτης (χωρίς μουσική, με ηρωικό περιεχόμενο).
- «**δρασκελίζω**»: Υπερπηδώ.
- «**πλουμιστός**»: Πολύχρωμος, στολισμένος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιος ήταν ο πιο ξακουστός Ακρίτας;
2. Τραγουδιούνται ακόμα και σήμερα τα κατορθώματα των Ακριτών;
3. Ποια προνόμια απολάμβαναν οι Ακρίτες και ποιες ήταν οι υποχρεώσεις τους;

ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ**ΟΙ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΑΚΡΙΤΩΝ**

Ακρίτας κάστρο έχτισε κι Ακρίτας περιβόλι
σε έναν τόπο ομαλό, σε καρπερό λιβάδι.
Όσα του κόσμου τα φυτά, κει φέρνει και φυτεύει
κι όσα του κόσμου τα αμπέλια, κει φέρνει κι αμπελώνει
κι όσα του κόσμου τα νερά, κει φέρνει κι αυλακώνει
κι όσα του κόσμου τα πουλιά, κει πιάνει και φωλεύουν.
Πάντα κελάηδαν κι έλεγαν: «Πάντα να ζεις, Ακρίτα».

(Ποντιακό τραγούδι)

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Καβάλα πάει ο Χάροντας
το Διγενή στον Άδη
κι άλλους μαζί ... Κλαίει, δέρνεται
τ' ανθρώπινο κοπάδι.

Και τους κρατεί στ' αλόγου του
δεμένους τα καπούλια,
της λεβεντιάς τον άνεμο,
της ομορφιάς την πούλια.

Και σαν να μην τον πάτησε
του Χάρου το ποδάρι,
ο Ακρίτας μόνο ατάραχα
κοιτάει τον καβαλάρη.

- Ο Ακρίτας είμαι, Χάροντα,
δεν περνώ με τα χρόνια.
Μ' άγγιξες και δε μ' ένιωσες
στα μαρμαρένια αλώνια;

Είμ' εγώ η ακατάλυτη
ψυχή των Σαλαμίνων.
Στην Εφτάλοφη έφερα
το σπαθί των Ελλήνων.

Δεν χάνομαι στα Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Στη ζωή ξαναφαίνομαι
και λαούς ανασταίνω!

(Κωστής Παλαμάς, Ίαμβοι και Ανάπαιστοι)

21. ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΖΕΙ ΤΟΥΣ ΣΛΑΒΟΥΣ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

4ος-7ος αι.: Οι σχέσεις Βυζαντινών και Σλάβων είναι άσχημες.

8ος αι.: Σλάβοι εγκαθίστανται στη νότια Βαλκανική και ενσωματώνονται στους βυζαντινούς πληθυσμούς.

826 μ.Χ.: Αποστολή Κύριλλου και Μεθόδιου στη Μοραβία, για να διδάξουν τη χριστιανική πίστη ύστερα από πρόσκληση του Ρατισλάβου.

Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος:

α) Επινόησαν το σλαβικό αλφάβητο.

β) Εκχριστιάνισαν τους Σλάβους και οργάνωσαν την Εκκλησία τους.

γ) Συνέβαλαν στη δημιουργία φιλικών δεσμών ανάμεσα στο Βυζάντιο και τους σλαβικούς λαούς.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**εκχριστιανίζω**»: Κάνω άλλα άτομα ή λαούς να πιστέψουν στο χριστιανισμό.
- «**μισθοφόρος**»: Ο πολεμιστής (που παίρνει μισθό) σε στρατό ξένης ή ακόμα και της δικής του χώρας, ο οποίος πολεμά για τα χρήματα και όχι για τα ιδανικά του.
- «**επίλεκτος**»: Αυτός που ξεχωρίζει ή έχει επιλεγεί για την αξία του.
- «**ασπάζομαι**»: (μτφ.) Αποδέχομαι, γίνομαι οπαδός.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Πώς ήταν οι σχέσεις μεταξύ Βυζαντινών και Σλάβων τους πρώτους αιώνες;
2. Ποιες ήταν οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Σλάβους της βόρειας Βαλκανικής;
3. Ποιες ήταν οι ενέργειες του Κύριλλου και του Μεθόδιου;

22. ΦΙΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΡΩΣΟΥΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Α. ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

9ος αι. : Οι Βούλγαροι, με αρχηγό τον Κρούμο, πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

α) Οι Βυζαντινοί τους απωθούν.

β) Σκοτώνεται ο Αυτοκράτορας Νικηφόρος Α'.

Βογόρης: Ειρηνικές σχέσεις Βυζαντινών - Βούλγαρων:

α) Ο Βογόρης βαπτίζεται χριστιανός και παίρνει το όνομα Μιχαήλ.

β) Οι Βούλγαροι χρησιμοποιούν το κυριλλικό αλφάβητο.

Συμεών: Αρχίζει πόλεμο με το Βυζάντιο. Ο Νικηφόρος Φωκάς ζητά τη βοήθεια των Ρώσων, για να τον αντιμετωπίσει.

Σαμουήλ: Οι Βούλγαροι προκαλούν καταστροφές:

α) Ο Νικηφόρος Ουρανός νικά τους Βούλγαρους στο Σπερχειό ποταμό.

β) Ο Βασίλειος Β' νικά τους Βούλγαρους στη θέση Κλειδί.

Β. ΟΙ ΡΩΣΟΙ

Οι Ρώσοι κατεβαίνουν από τη σκανδιναβική χερσόνησο και εγκαθίστανται στην ανατολική Ευρώπη.

860 μ.Χ.: Οι Ρώσοι επιτίθενται στην Κωνσταντινούπολη και απωθούνται.

Ο Ιωάννης Τσιμισκής πολεμά εναντίον των Ρώσων και οι Ρώσοι επιστρέφουν στη χώρα τους.

Επί βασιλείας του Βασιλείου Β' εκχριστιανίζονται οι Ρώσοι.

α) Τα δύο κράτη αποκτούν στενούς θρησκευτικούς δεσμούς.

β) Οι Ρώσοι γνωρίζουν το βυζαντινό πολιτισμό.

γ) Οι Βυζαντινοί εξασφαλίζουν ειρήνη και συνεργασία.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

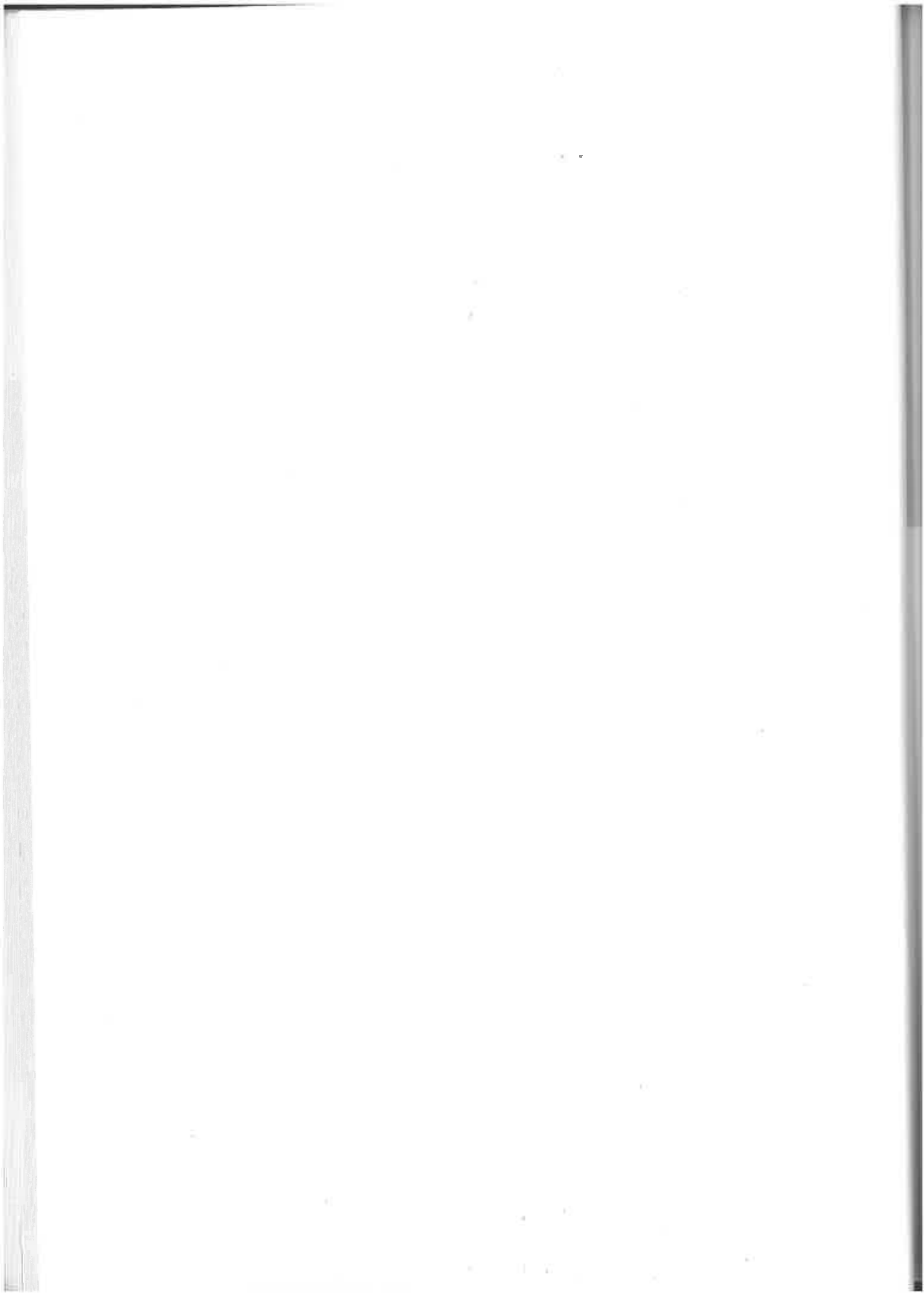
- «**απωθώ**»: Διώχνω μακριά, συνήθως με βίαιο τρόπο.
- «**ομοεθνής**»: Αυτός που ανήκει στο ίδιο έθνος, στην ίδια φυλή με άλλον ή άλλους.
- «**πλοιάρια**»: Μικρά πλοία.
- «**προσαρτώ**»: Κυριεύω μια περιοχή και τη συνδέω με μια άλλη.
- «**ανάθημα**»: Τάμα, αφιέρωμα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Από πού ήρθαν οι Ρώσοι και ποια πορεία ακολούθησαν;
2. Τι γνωρίζετε για τα χρόνια που ήταν βασιλιάς των Βουλγάρων ο Σαμουήλ;
3. Ποιες ήταν οι συνέπειες του εκχριστιανισμού των Ρώσων;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ**Ευγενής ... πόλεμος**

Σε έναν από τους πολέμους του εναντίον των Βούλγαρων ο Κωνσταντίνος Ε' νίκησε τους αντιπάλους του και γύρισε στην Κωνσταντινούπολη με πολλούς αιχμαλώτους και λάφυρα, αλλά ο ίδιος δεν είχε καμιά σοβαρή απώλεια. Γι' αυτό ονόμασε τον πόλεμο εκείνο ευγενή.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε'

Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΚΜΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

23. Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΖΟΝΤΑΙ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Εσωτερικά προβλήματα Βυζαντίου:

- α) Αποδιοργάνωση του στρατού των συνόρων και των ακριτικών περιοχών.
- β) Οικονομική αποδυνάμωση του κράτους.
- γ) Έλλειψη εργατικών χεριών.
- δ) Χαλάρωση της εφαρμογής των νόμων.
- ε) Μετατροπή μικροκαλλιεργητών σε δουλοπάροικους.

Οι μεταρρυθμίσεις του Λέοντος Γ' του Ίσαυρου:

- α) Χωρίζει την αυτοκρατορία σε Θέματα.
- β) Μοιράζει δημόσια γη στους γεωργούς των ακριτικών περιοχών.
- γ) Εκσυγχρονίζει τους παλιούς νόμους, δημοσιεύοντας την Εκλογή.
- δ) Δημιουργεί το Γεωργικό Νόμο.
- ε) Αφαιρεί τη δημόσια εκπαίδευση από τους κληρικούς και τους μοναχούς.
- στ) Αναθέτει την τήρηση των νόμων στους δικαστές.

Οι λαϊκές τάξεις δέχονται τις αλλαγές.

Οι «δυνατοί» και οι μοναχοί δυσχεραστούνται.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Θέματα»:** Πρόκειται για στρατιωτικά σώματα που έμεναν σε περιοχές, των οποίων η ασφάλεια κινδύνευε. Τον 8ο αιώνα το Θέμα αποτελεί διοικητικό θεσμό και ονομάζονται έτσι οι περιοχές που έχουν μόνιμες στρατιωτικές δυνάμεις. Τα Θέματα ήταν 20 σε αριθμό.
- **«Εκλογή»:** Είναι ένας νέος κώδικας νόμων στον οποίο κυριαρχεί το χριστιανικό πνεύμα και ο οποίος καταργεί πολλές διατάξεις του Ιουστινιάνειου Δικαίου, που δε συμβιβάζονται μ' αυτό. Συγκεκριμένα, η Εκλογή καταργεί τη διάκριση στην επιβολή ποινών, προνοεί για τις χήρες και τα ορφανά και στηρίζει το θεσμό της οικογένειας. Με την Εκλογή το κράτος πέτυχε δύο στόχους: οι πολίτες ένωθαν ασφαλείς και στρατολογούνταν πρόθυμοι πολεμιστές.
- **«Γεωργικός Νόμος»:** Κινείται στο πνεύμα του Ιουστινιάνειου Κώδικα. Περιλαμβάνει διατάξεις για την προστασία των μικροκαλλιεργητών και την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών.
- **«εκσυγχρονίζω»:** Ανανεώνω κάτι με κάτι άλλο πιο σύγχρονο.
- **«ύπαιθρος»:** Το εκτός πόλης μέρος μιας χώρας (αγροτικές εκτάσεις), χωριά, εξοχή.
- **«δουλοπάροικος»:** Αυτός που καλλιεργούσε γη που ανήκε σε μεγαλοϊδιοκτήτη.
- **«κατάφρονώ»:** Περιφρονώ, υποτιμώ.
- **«ανεξέλεγκτος»:** Αυτός που είναι εκτός ελέγχου.
- **«επίγειος»:** Αυτός που βρίσκεται πάνω στη γη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ήταν τα εσωτερικά προβλήματα του Βυζαντίου;
2. Ποιες ήταν οι μεταρρυθμίσεις του Λέοντος Γ' του Ίσαυρου;
3. Τι γνωρίζετε για το «Γεωργικό Νόμο»;
4. Τι γνωρίζετε για την «Εκλογή»;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ**Δάσκαλε που δίδασκες ...**

Ο Λέων ΣΤ', ένας αυτοκράτορας που έζησε τον 9ο αιώνα, έλεγε στους νομομαθείς του: «Να περιλάβετε διάταξη στις Νεαρές (νέους νόμους) ότι απαγορεύεται να ζει ένας άντρας παράνομα με μια γυναίκα». Αυτό όμως δεν τον εμπόδισε να παραβεί πρώτος το νόμο.

**24. Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ
ΔΙΧΑΖΕΙ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ**
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

8ος αιώνας: Ταραχές συγκλονίζουν την αυτοκρατορία.

Αίτια:

- α) Απαγόρευση προσκύνησης και λατρείας των εικόνων.
- β) Υποχρέωση των μοναχών και των κληρικών να υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία, πριν να δεχθούν το ιερατικό αξίωμα.

Ο λαός χωρίζεται σε:

- α) Εικονομάχους.
- β) Εικονολάτρες.

Συνέπειες:

- α) Άνθρωποι φυλακίστηκαν, εξορίστηκαν ή έχασαν τη ζωή τους.
- β) Μοναστήρια και ναοί έκλεισαν.
- γ) Ψηφιδωτά και έργα τέχνης καταστράφηκαν.
- δ) Διαταράχτηκαν οι σχέσεις Βυζαντίου και Δυτικής Εκκλησίας.

Η εικονομαχία τερματίζεται με τη Ζ' Οικουμενική Σύνοδο.

Οι χριστιανοί συμφιλιώθηκαν.

Η συμφιλίωση των χριστιανών και η αναστήλωση των εικόνων γιορτάζονται την Κυριακή της Ορθοδοξίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Εικονομάχοι»:** Υποστηρίζουν τη θέση του αυτοκράτορα, δηλαδή την απαγόρευση της λατρείας των ιερών εικόνων και κειμηλίων.
- **«Εικονολάτρες»:** Υποστηρίζουν τη συνέχιση της λατρείας των ιερών εικόνων και κειμηλίων, ακόμα και αν αυτή ήταν διαφορετική από το περιεχόμενο και το νόημα της χριστιανικής πίστης.
- **«Εικονομαχία»:** Είναι η έντονη διαμάχη, πολιτική και θεολογική, που ξέσπασε στη βυζαντινή αυτοκρατορία τον 8ο και 9ο αιώνα μ.Χ. και διαίρεσε τους πιστούς σε εικονομάχους και εικονολάτρες.
- **«αναστήλωση»:** (εδώ) Η επαναφορά των εικόνων στην προηγούμενή τους θέση ή κατάσταση.
- **«διαφώτιση»:** Παροχή πληροφοριών, ξεκαθάρισμα, εξιχνίαση.
- **«άμφια»:** Ενδύματα των κληρικών.
- **«δυσσεβής»:** Ασεβής, αυτός που δε σέβεται (συνήθως το Θεό).
- **«αμαυρώνω»:** (μτφ.) Βλάπτω, καταστρέφω.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ήταν τα αίτια της Εικονομαχίας;
2. Ποιες ήταν οι συνέπειες της Εικονομαχίας;
3. Πώς έληξε η Εικονομαχία;
4. Πώς γιορτάζεται το τέλος της Εικονομαχίας από την Εκκλησία μας;

25. ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ ΤΟΥ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

9ος-11ος αι.: Το Βυζάντιο κυβερνούν αυτοκράτορες της Μακεδονικής Δυναστείας.

Εξωτερική πολιτική:

- α) Οργάνωση αξιόμαχου στρατού.
- β) Σύναψη συνθηκών ειρήνης και φιλίας με τους λαούς του Βορρά.
- γ) Διάδοση του χριστιανισμού και επικράτηση ηρεμίας στην Εκκλησία.
- δ) Αποκατάσταση ελέγχου των θαλάσσιων δρόμων.

Εσωτερική πολιτική:

- α) Καλύτερη οργάνωση των Θεμάτων.
- β) Η Επαναγωγή και ο Πρόχειρος Νόμος κυκλοφορούν.
- γ) Το Επαρχιακό Βιβλίο ρυθμίζει τις εμπορικές συναλλαγές.
- δ) Προστατεύονται οι μικροϊδιοκτήτες με το νόμο του «Αλληλέγγυου».

9ος-11ος αι.: Η χρυσή εποχή του Βυζαντίου, με την ανάπτυξη της γεωργίας, της βιοτεχνίας, του εμπορίου και της ναυτιλίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Πρόχειρος Νόμος»:** Είναι μια συλλογή, που περιέχει τις πιο σπουδαίες διατάξεις του αστικού και του δημόσιου δικαίου. Το μεγαλύτερο μέρος του υλικού του το αντλεί από τις εισηγήσεις του Ιουστινιανού, αφού πρόκειται για νομικό κείμενο.
- **«Επαναγωγή»:** Σχεδιάστηκε για ν' αποτελέσει την εισαγωγή στη νέα νομοθεσία. Στο μεγαλύτερο μέρος της επαναλαμβάνει τον Πρόχειρο Νόμο, όμως περιέχει και εντελώς καινούριες διατάξεις, όπως τον καθορισμό των δικαιωμάτων και των καθηκόντων του Αυτοκράτορα και του Πατριάρχη. Η Επαναγωγή εμπνέεται κυρίως από την Εκλογή.
- **«Αλληλέγγυο»:** Οι πλούσιοι υποχρεώνονταν να πληρώσουν το φόρο των αδυνάτων, όταν εκείνοι δεν ήταν σε θέση να τον πληρώσουν.
- **«δυναστεία»:** Γενιά αυτοκρατόρων που ανέλαβαν διαδοχικά την εξουσία.
- **«αξιόμαχος»:** Ικανός να πολεμήσει, να αγωνιστεί με επιτυχία.
- **«πορφυρογέννητος»:** Αυτός που γεννήθηκε στην Πορφύρα (το επίσημο δωμάτιο των βυζαντινών ανακτόρων, στο οποίο γεννούσε η αυτοκράτειρα), δηλαδή γεννήθηκε όσο ο πατέρας του ήταν αυτοκράτορας.
- **«απόγειο»:** Το ύψιστο σημείο, το αποκορύφωμα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Γιατί η περίοδος της δυναστείας των Μακεδόνων ονομάστηκε «χρυσή εποχή του Βυζαντίου»;
2. Τι είναι το «Αλληλέγγυο»;
3. Ποια ήταν η εξωτερική πολιτική που ακολούθησαν οι Μακεδόνες αυτοκράτορες;
4. Ποια ήταν η εσωτερική πολιτική των Μακεδόνων αυτοκρατόρων;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Τον λυπήθηκαν κι έγινε ... αυτοκράτορας!

Βρισκόμαστε στο Βυζάντιο, την εποχή που αυτοκράτορας ήταν ο Μιχαήλ Γ'. Ένα πρωί ο νεωκόρος μιας εκκλησίας βρίσκει στο προαύλιό της ένα νέο να τον έχει πάρει ο ύπνος. Ο νεωκόρος τον λυπήθηκε και φρόντισε να τον βάλει υπρέτη στον αυτοκρατορικό στάβλο. Ο νέος, που τον έλεγαν Βασίλειο, κατάφερε στη συνέχεια να μπει στην υπηρεσία του αυτοκράτορα και να τον ακολουθεί στα κυνήγια, παρόλο που ήταν αγράμματος. Αργότερα έγινε αυτοκράτορας του Βυζαντίου ως Βασίλειος Β' ο Μακεδών και έγινε ο ιδρυτής της Μακεδονικής Δυναστείας.

26. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Επί βασιλείας των Μακεδόνων αυτοκρατόρων λειτουργεί το Πανεπιστήμιο της Μαγναύρας:

- α) Ιδρυτές του είναι ο Μιχαήλ Γ' και ο καίσαρας Βάρδας.
- β) Εκεί διδάσκουν ονομαστοί δάσκαλοι όπως: Κύριλλος, Πατριάρχης Φώτιος.
- γ) Οι καθηγητές πληρώνονταν από το κράτος.
- δ) Τα μαθήματα γίνονται στην ελληνική γλώσσα.
- ε) Οι καθηγητές και οι μαθητές αναλαμβάνουν τις διοικητικές θέσεις του κράτους.

Παράλληλα λειτουργεί και η Πατριαρχική Σχολή στην Κωνσταντινούπολη:

- α) Εκεί διδάσκουν ονομαστοί δάσκαλοι όπως: Φώτιος, Αρέθας, Μιχαήλ Ψελλός καθώς και κληρικοί και λαϊκοί, όπως και στη Μαγναύρα.
- β) Μελετούν τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς.
- γ) Καταγράφουν σε περγαμηνές την αρχαία λογοτεχνία, φιλοσοφία και επιστήμες.

Ο Λέων ΣΤ' και ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος γράφουν βιβλία.

Η ανάπτυξη των γραμμάτων βοηθά την ανάπτυξη της τέχνης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «καίσαρας»: Επίτροπος – αναπληρωτής του ανήλικου αυτοκράτορα.
- «ελεφαντοτεχνία»: Τέχνη κατασκευής μικροαντικειμένων από ελεφάντινους χαυλιόδοντες.
- «κάλλιστος»: Ο πιο ωραίος.
- «επιμέλεια»: Εργατικότητα, ο ξεχωριστός ζήλος.
- «λαϊκός»: (εδώ) Αυτός που δε σχετίζεται με τον κλήρο ή την Εκκλησία.
- «πρωτοστατώ»: Έχω πρωταρχικό ρόλο, είμαι πρωτεργάτης.
- «ακαδημία»: Σχολή συνήθως ανώτερου επιπέδου θεωρητικών και πρακτικών σπουδών.
- «μικρογραφία»: Η τέχνη της ζωγραφικής σε μικρών διαστάσεων επιφάνειες.
- «χαλίφης»: Ανώτατος πολιτικός και θρησκευτικός ηγέτης του Ισλάμ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για το Πανεπιστήμιο της Μαγναύρας;
2. Τι γνωρίζετε για την Πατριαρχική Σχολή;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Ο φιλόσοφος Μιχαήλ Ψελλός στο ρόλο του παππού

(Από το λόγο του προς τον εγγονό του)

«Αυτός, λοιπόν, είναι ο έπαινος που έγραψε για σένα ο παππούς σου. Δεν είναι ολοκληρωμένος, αλλά ούτε κι εσύ είσαι ακόμα ολοκληρωμένο, ζωντανό μαργαριτάρι μου, στολίδι της ψυχής μου. Όταν κάποτε θα μπορείς να χρησιμοποιείς το λογικό σου, όταν θα ξέρεις ποιος ήταν ο παππούς σου και πώς ήταν τα πρώτα χρόνια της ζωής σου, τότε θα μπορείς να τον έχεις ως υπόδειγμα, να ασκείσαι με σύνεση, να τιμάς τους γονείς σου, να σέβεσαι τους δασκάλους σου και να καλλιεργείς την ψυχή σου με πνευματικές ασχολίες».

Οι Βυζαντινοί έλεγαν τότε:	Εμείς λέμε σήμερα:
Έργα της νύχτας, γέλια της μέρας.	«Της νύχτας τα καμώματα τα βλέπει η μέρα και γελά».
Τη λέμε, για να δείξουμε ότι δεν κάναμε καλά κάτι στη διάρκεια της νύχτας	
Η γεμάτη κοιλιά δε σκέφτεται τον πεινασμένο.	«Ο χορτάτος δε σκέφτεται το νηστικό».
Τη λέμε για να δηλώσουμε ότι ο πλούσιος αδιαφορεί για τους φτωχούς.	
Απ' τα παθήματα μαθαίνουμε και πλουτίζουμε την πείρα μας.	«Τα παθήματα γίνονται μαθήματα».
Τη λέμε για να δείξουμε ότι διδασκόμαστε στο ίδιο σφάλμα.	
Τρίζω τα δόντια ή σφίγγω τα δόντια.	«Τρίζω τα δόντια».
Σημαίνει απειλή για κάποιον.	
	«Σφίγγω τα δόντια».
Δείχνει ότι καταπίνω τον πόνο μου, τη συμφορά που με βρήκε, ότι βάζω τα δυνατά μου, ότι αντέχω.	
Η ζωή κρέμεται από μία κλωστή ή κρέμεται από μία τρίχα.	«Κρέμεται από μία κλωστή».
Τη λέμε για να δείξουμε πόσο κρίσιμη είναι μια κατάσταση, πόσο κινδυνεύει η ζωή από μια αρρώστια.	
Πέθανα από τα γέλια ή λιποθύμησα από τα γέλια.	«Πέθανα απ' τα γέλια ή λιποθύμησα απ' τα γέλια».
Τη λέμε, για να δείξουμε ότι ξεκαρδιστήκαμε στα γέλια, ότι γελάσαμε με την ψυχή μας.	

Οι Βυζαντινοί έλεγαν τότε:	Εμείς λέμε σήμερα:
Ένας μόνο λόγος καταστρέφει πολλά σπίτια.	«Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει».
Τη χρησιμοποιούμε για να δείξουμε πόσο κακό προκαλούν οι απερίσκεπτες κουβέντες, πόσα προβλήματα μπορούν να δημιουργήσουν.	
Και φοβάται και φοβερίζει.	«Φοβάται ο Γιάννης το θεριό και το θεριό το Γιάννη».
Λέγεται, όταν θέλουμε να δείξουμε ότι οι αντίπαλοι απειλούν ο ένας τον άλλο, δεν πραγματοποιούν όμως την απειλή τους, γιατί καθένας φοβάται τον αντίπαλό του.	

27. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Πολλοί κάτοικοι του Βυζαντίου ζουν στην ύπαιθρο σε:

- α) Κωμοπόλεις και χωριά.
- β) Αγροικίες και οικισμούς γύρω από τα χωριά.
- γ) Στο κέντρο του χωριού, όπου βρίσκεται η πλατεία και γίνονται πανηγύρια και γιορτές.

Τα σπίτια χωρίζονται σε:

- α) Ισόγειες κατοικίες, όπου κατοικούσαν οι μικροκαλλιεργητές.
- β) Διώροφα σπίτια με εξώστες, όπου κατοικούσαν οι δυνατοί.

Τα σπίτια διαθέτουν κατώγια, στα οποία υπήρχαν κελάρια και αποθήκες για τους καρπούς και τα τρόφιμα (σιτάρι, κρασί, λάδι).

Οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τις δουλειές του σπιτιού και την οικογένεια.

Κάποιες γυναίκες εργάζονται στα καταστήματα αρωμάτων και μεταξιού.

Κάθε χωριό διαθέτει:

- α) Τους οικισμούς.
- β) Τους κήπους και τα περιβόλια με καρποφόρα δένδρα.
- γ) Τα κτήματα.
- δ) Κοινόχρηστη περιοχή με δάση και βοσκοτόπια.

Οι κάτοικοι των στεριανών περιοχών είναι γεωργοί και βοσκοί.

Οι κάτοικοι των νησιών ασχολούνται με το ψάρεμα και τη ναυτιλία.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

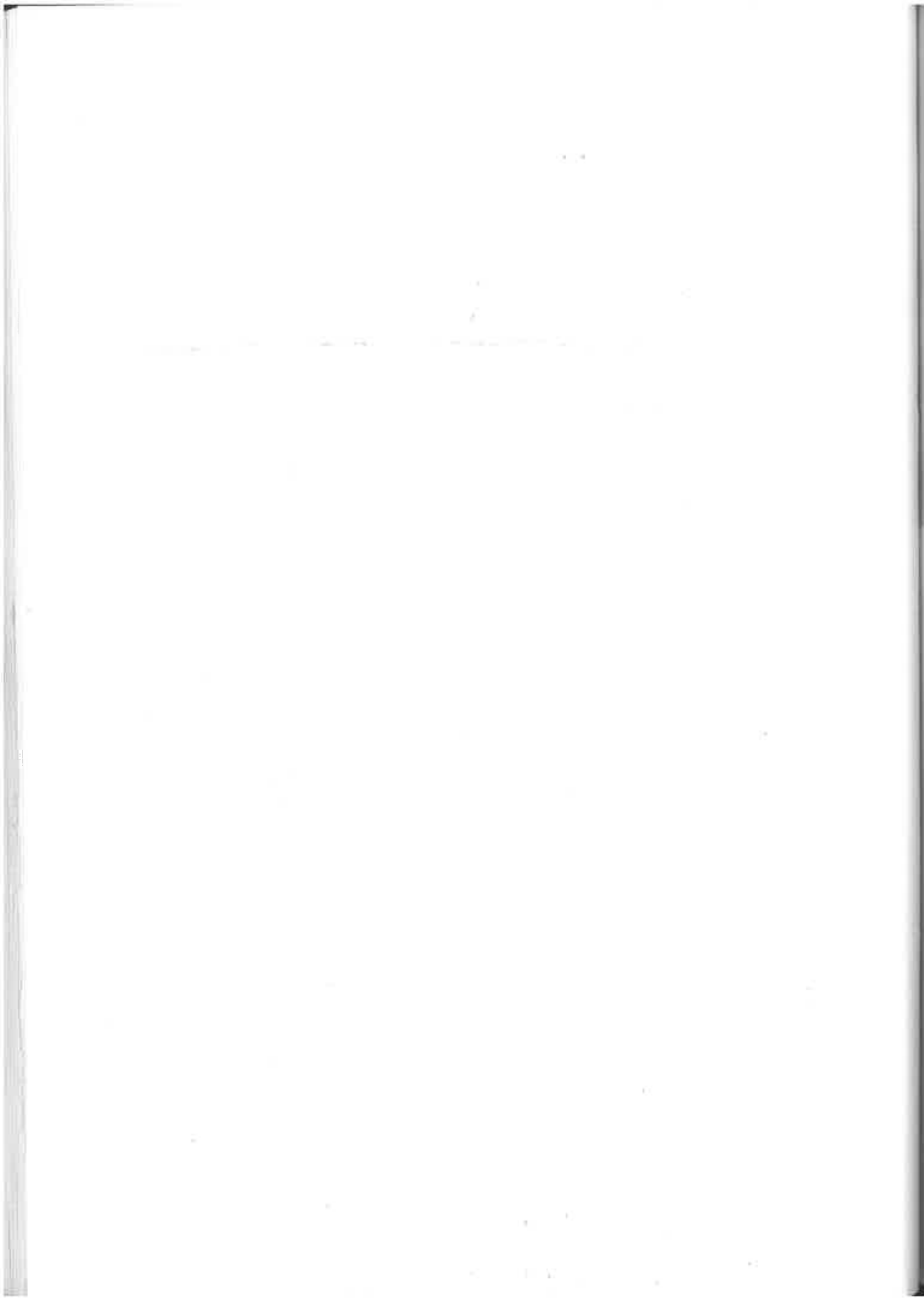
- **«αγροικίες»:** Αγροτικά σπίτια. Ιδιοκτήτες ήταν συνήθως οι δυνατοί.
- **«κατώγι»:** Υπόγειο.
- **«περίβολος»:** Ο μη στεγασμένος χώρος μπροστά ή γύρω από κτήριο.
- **«κελάρι»:** Μικρός, συνήθως υπόγειος και σκοτεινός χώρος, όπου φυλάσσονται τρόφιμα και κρασί.
- **«κοινόχρηστος»:** Αυτός που χρησιμοποιείται από πολλούς, κοινής χρήσης.
- **«καλλωπισμός»:** Φροντίδα, περιποίηση, στόλισμα.
- **«λαθεύω»:** Πέφτω έξω στους υπολογισμούς μου, κάνω λάθος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Πού κατοικούν οι περισσότεροι κάτοικοι του Βυζαντίου;
2. Πώς χωρίζονται τα σπίτια τους;
3. Με τι ασχολούνταν οι κάτοικοι των χωριών;
4. Με τι ασχολούνταν οι γυναίκες;
5. Τι διαθέτει κάθε χωριό;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Οι Βυζαντινοί ήταν πραγματικά καλοφαγάδες, κυρίως εκείνοι που είχαν την οικονομική δυνατότητα να προμηθεύονται κάθε είδους εδέσματα. Όταν πέθαινε κάποιος αυτοκράτορας, κατά τη συνήθεια που επικρατούσε στο Βυζάντιο, κάποιοι νόμιμοι κληρονόμοι απομακρύνονταν, για να μη διεκδικήσουν το θρόνο. Όταν λοιπόν πέθανε ο Κωνσταντίνος Ζ', μια από τις κόρες του απομακρύνθηκε σε μοναστήρι. Πριν φύγει, όμως, ζήτησε να της κάνουν μια χάρη: να την αφήνουν να τρώει κρέας και όχι τα νηστίσιμα φαγητά των μοναχών!

ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΤ'

**ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ
ΠΑΡΑΚΜΑΖΕΙ
ΚΑΙ ΥΠΟΚΥΠΤΕΙ
ΣΕ ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ**

28. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΜΕΓΑΛΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Οι τελευταίοι Μακεδόνες αυτοκράτορες οδηγούν το κράτος σε παρακμή.

Λαμβάνουν τα εξής μέτρα:

- α) Καταργείται το «Αλληλέγγυο».
- β) Σταματά η χορήγηση γης στους ακρίτες.
- γ) Οι Βυζαντινοί στρατιώτες αντικαθίστανται από ξένους μισθοφόρους.

Συνέπειες των παραπάνω μέτρων:

- α) Οι αγροτικοί πληθυσμοί δεν προστατεύονται.
- β) Οι κάτοικοι των ακριτικών περιοχών δεν μπορούν να καταταγούν στο στρατό ως ακρίτες.
- γ) Τα έσοδα μειώνονται και τα έξοδα αυξάνονται.
- δ) Δίνονται προνόμια στους Βενετούς.
- ε) Το Βυζάντιο εξαρτάται από τις ναυτικές πόλεις της Ιταλίας.
- στ) Η αυτοκρατορία αδυνατεί ν' αντιμετωπίσει τους εχθρούς της.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**φορολόγος**»: Ο κρατικός φοροεισπράκτορας.
- «**υπερέχων**»: Αυτός που πλεονεκτεί, υπερτερεί.
- «**διακίνηση**»: Διανομή, μεταφορά.
- «**ευνομία**»: Η ύπαρξη καλών και δίκαιων νόμων καθώς και η πιστή εφαρμογή τους, η καλή διοίκηση που πηγάζει από την πιστή εφαρμογή των νόμων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια κατάσταση επικρατούσε στα τελευταία χρόνια της δυναστείας των Μακεδόνων;
2. Τι μέτρα πήραν για τη στρατιωτική οργάνωση;
3. Ποιες ήταν οι συνέπειες αυτών των μέτρων;

29. ΝΕΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΣΠΟΥΝ ΕΔΑΦΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

11ος αι.: Εμφανίζονται οι Σελτζούκοι Τούρκοι.

- α)** Αρχηγός τους είναι ο Αλπ Αρσλάν.
- β)** Κατακτούν την Αρμενία και την Καππαδοκία.
- γ)** Τελικός στόχος είναι η Κωνσταντινούπολη.

1068 μ.Χ.: Ανεβαίνει στο θρόνο ο Ρωμανός Δ' ο Διογένης.

1071 μ.Χ.: Στη μάχη του Ματζικέρτ ο στρατός του Ρωμανού χάνει από τους Σελτζούκους.

1081 μ.Χ.:

- α)** Αυτοκράτορας γίνεται ο Αλέξιος Α' ο Κομνηνός.
- β)** Εμφανίζονται οι Νορμανδοί.
- γ)** Οι Νορμανδοί κατακτούν τα βυζαντινά εδάφη της νότιας Ιταλίας και το Δυρράχιο και προσπαθούν να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη και την Κωνσταντινούπολη.
- δ)** Ο αυτοκράτορας ζητά τη βοήθεια των Βενετών, για ν' αντιμετωπίσει τους Νορμανδούς.
- ε)** Οι Βενετοί ανταποκρίνονται με αντάλλαγμα την παραχώρηση προνομίων από τον αυτοκράτορα.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«μισθοφόρος»:** Στρατιώτης ο οποίος με αμοιβή μετέχει σε στρατό ξένης ή της δικής του χώρας.
- **«λεηλατώ»:** Μπαίνω σε μια πόλη και αρπάζω πράγματα.
- **«σουραύλι»:** Φλογέρα.
- **«ζουρνάς»:** Λαϊκό ξύλινο πνευστό όργανο.
- **«ταμπουράς»:** Λαϊκό έγχορδο μουσικό όργανο.
- **«δραγουμάνος»:** Μεταφραστής στην αυλή του σουλτάνου, συνήθως μη τουρκικής καταγωγής.
- **«διάδημα»:** Κορώνα, στέμμα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για τους Νορμανδούς;
2. Τι γνωρίζετε για τους Σελτζούκους Τούρκους;

30. Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΥΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ (30α)

Οι Σελτζούκοι καταλαμβάνουν τα Ιεροσόλυμα.

Οι Βυζαντινοί ζητούν βοήθεια για να λύσουν το πρόβλημα:

- α) Ο Πάπας της Ρώμης δέχεται να βοηθήσει.
- β) Βοηθούν και οι χριστιανοί άρχοντες της Δύσης.
- γ) Ξεκινούν εκστρατείες με το όνομα Σταυροφορίες.

4η Σταυροφορία:

- α) Οι σταυροφόροι συγκεντρώνονται στη Βενετία.
- β) Με αντάλλαγμα λάφυρα και εδάφη κατευθύνονται στα Ιεροσόλυμα.
- γ) Ο Αλέξιος Άγγελος ζητά τη βοήθεια των Βενετών, για να πάρει το θρόνο της Κωνσταντινούπολης.
- δ) Υπόσχεται χρήματα και δώρα στους Βενετούς, οι οποίοι τον βοηθούν.

Οι Βενετοί κυριεύουν την Κωνσταντινούπολη.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**Σταυροφορίες**»: Εκστρατείες του Βυζαντίου και των ηγεμόνων της Δύσης για την ανάκτηση των Αγίων Τόπων. Αργότερα ο σκοπός αλλάζει και οι Σταυροφόροι θέλουν να οικειοποιηθούν όσα εδάφη απελευθερώνουν. Αυτό όμως τους οδηγεί σε διάσπαση.
- «**σταυροφόροι**»: Η ονομασία τους προήλθε από το σταυρό που φορούσαν στο χιτώνα τους.
- «**άλωση**»: Η ολοκληρωτική κυρίευση ενός τόπου με βίαια μέσα.
- «**εκθρονισμένος**»: Αυτός που έχει απομακρυνθεί, με βίαιο συνήθως τρόπο, από το θρόνο ή την εξουσία.
- «**απόρθητος**»: Αυτός που δεν είναι δυνατόν να κυριευθεί, άπαρτος.
- «**γαλέρα**»: Μεγάλο εμπορικό ή πολεμικό σκάφος με κουπιά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιοι άλλοι αυτοκράτορες είχαν ενδιαφερθεί νωρίτερα για «ιερά προσκυνήματα»;
2. Μπορούσαν οι Βυζαντινοί να απελευθερώσουν μόνοι τους τους Αγίους Τόπους; Γιατί;
3. Τι ήταν οι Σταυροφορίες;
4. Τι γνωρίζετε για την 4η Σταυροφορία;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ**Η ιστορικός του Βυζαντίου Άννα Κομνηνή για την αρχή των Σταυροφοριών:**

Κάποιος Κέλτης με το παρατσούκλι Κουκούπετρος πήγε να προσκυνήσει στους Αγίους Τόπους, αλλά τράβηξε πολλά από τους Τούρκους και τους Σαρακηνούς, οι οποίοι ρήμαζαν όλη την Ασία. Αφού πέρασε πολλά, επέστρεψε στον τόπο του, χωρίς να μπορέσει να προσκυνήσει.

Όμως, αυτό δεν μπορούσε να το υποφέρει και έβαλε στόχο να ξανακάνει τον ίδιο δρόμο. Επειδή, όμως, είχε καταλάβει πως δεν έπρεπε να επιχειρήσει το ταξίδι μόνος του, για να μην πάθει τίποτε χειρότερο, σκέφτηκε να διακηρύξει σε όλες τις χώρες της Δύσης τα εξής: «Ο Θεός με προστάζει να διακηρύξω σε όλους τους κόμητες της Φραγκίας να πάρουν τους δικούς τους και να ξεκινήσουν για προσκύνημα στον Άγιο Τάφο. Και με όλη την ψυχική δύναμη και το θάρρος που έχουν, να λυτρώσουν τα Ιεροσόλυμα από τα χέρια των Αγαρηνών».

Έτσι κατάφερε να τους ξεσηκώσει.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ (30β)

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους δημιουργούνται τέσσερα ελληνικά κράτη, για ν' απελευθερώσουν την Κωνσταντινούπολη.

1) Αυτοκρατορία της Νίκαιας:

- α) Ο αυτοκράτορας Θεόδωρος Λάσκαρης και ο Πατριάρχης δημιουργούν την εξόριστη βυζαντινή αυτοκρατορία.
- β) Έμβλημά της είναι ο δικέφαλος αετός.
- γ) Διατηρείται για 57 χρόνια και απελευθερώνει την Κωνσταντινούπολη.

2) Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας:

- α) Ιδρύεται από τους Κομνηνούς.
- β) Πρωτεύουσα είναι η Τραπεζούντα του Εύξεινου Πόντου.
- γ) Έμεινε ελεύθερη για 257 χρόνια.

3) Το δεσποτάτο της Ηπείρου:

- α) Ιδρύεται από το Μιχαήλ Α' τον Άγγελο.
- β) Πρωτεύουσα είναι η Άρτα.
- γ) Απελευθερώνει τη Θεσσαλονίκη το 1224 μ.Χ.

4) Το δεσποτάτο του Μιστρά:

- α) Ιδρύεται από τους Παλαιολόγους.
- β) Εκεί διδάσκει ο Γεώργιος Πλήθων-Γεμιστός.
- γ) Στέφεται αυτοκράτορας ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Νίκαια»:** Πόλη κοντά στην ασιατική πλευρά της Προποντίδας, η οποία απέχει 160 χμ. από την Πόλη.
- **«δεσποτάτο»:** Περιοχή της βυζαντινής Ανατολής που την κυβερνούσε ανεξάρτητος άρχοντας.
- **«πριγκιπάτο»:** Περιοχή που κυβερνιέται από πρίγκιπα.
- **«δεσπότης»:** Ηγεμόνας, ανώτατος άρχοντας της πολιτείας.
- **«Τραπεζούντα»:** Πόλη της βορειανατολικής Μικράς Ασίας στον Εύξεινο Πόντο, μία από τις ισχυρότερες και πλουσιότερες ελληνικές πόλεις του Πόντου από την αρχαιότητα μέχρι το 1922.
- **«ανάγλυφος»:** (μτφ.) Αυτός που περιγράφεται με τρόπο ζωηρό και παραστατικό.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ελληνικά κράτη δημιουργούνται μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους;
2. Τι γνωρίζετε για καθένα απ' αυτά;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ**Ο δικέφαλος αετός γίνεται το σύμβολο της αυτοκρατορίας**

Ο δικέφαλος αετός για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε από τους αυτοκράτορες της Νίκαιας. Αργότερα γίνεται το έμβλημα του βυζαντινού κράτους των Παλαιολόγων στην Κωνσταντινούπολη και στο Μιστρά. Ο δικέφαλος αετός, που το ένα κεφάλι του κοπάζει δεξιά και το άλλο αριστερά, συμβολίζει την εξουσία του Βυζαντίου σε Ανατολή και Δύση. Μετά την άλωση έγινε το σύμβολο του πόθου των Ελλήνων να δουν αναστημένο το Βυζάντιο. Ο λαός ονόμασε το δικέφαλο αετό «άγιο πουλί» και το χρησιμοποίησε στις διακοσμήσεις του, στα κεντήματα, στις ξυλογραφίες, ακόμα και πάνω στις βασιλόπιτες. Παρουσιάζεται επίσης σε διάφορες παραστάσεις μαζί με το Μέγα Αλέξανδρο, που ήταν ένα αγαπητό θέμα των σκλαβωμένων Ελλήνων.

31. Η ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΙΧΑΗΛ Η' ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος επιθυμεί ν' απελευθερώσει την Κωνσταντινούπολη.

1261 μ.Χ.:

- α) Ο Αλέξιος Στρατηγόπουλος απελευθερώνει την Πόλη.
- β) Ο Μιχαήλ Η' στέφεται αυτοκράτορας στην Αγία Σοφία και ανακαταλαμβάνει κατακτημένα εδάφη της Ελλάδας.

Συνέπειες από την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης:

- α) Άδεια ταμεία.
- β) Ερείπια στη θέση των κτηρίων.
- γ) Τα έργα τέχνης έχουν μεταφερθεί στη Δύση.
- δ) Βεβηλωμένοι οι ιεροί ναοί.

Προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κωνσταντινούπολη μετά την απελευθέρωση:

- α) Πλήθος εχθρών από την Ανατολή, το Βορρά και τη Δύση.
- β) Κανένας σύμμαχος.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «Γένουα»: Ναυτική πόλη της Ιταλίας, που ανταγωνιζόταν στο εμπόριο τη Βενετία.
- «ανάκτηση»: Το να αποκτώ πάλι κάτι, που πιθανόν είχα χάσει.
- «αναλαμπή»: Αιφνίδια και σύντομη λάμψη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Με ποιους συνεργάστηκε ο Μιχαήλ Η' ο Παλαιολόγος για την ανάκτηση της Πόλης;
2. Τι είχε υποσχεθεί στους Γενουάτες;
3. Ποιες ήταν οι συνέπειες από την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης;

32. Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Η Θεσσαλονίκη πνευματικό και οικονομικό κέντρο της αυτοκρατορίας:

α) Γεωγραφική θέση: κόλπος Θερμαϊκού και κοιλάδα Αξιού (σταυροδρόμι στεριανών και θαλάσσιων εμπορικών δρόμων).

β) 13ος αι.: Η Θεσσαλονίκη είναι αυτοδιοικούμενη:

Διατηρεί την πνευματική και εμπορική της δύναμη.

Αναπτύσσεται το κίνημα των Ζηλωτών

Το κίνημα των Ζηλωτών (13ος – 14ος αι.)

α) Είναι ένα πολιτικό κόμμα που υποστηρίζει τις χαμηλές τάξεις.

β) 14ος αι.: Σημειώνονται αιματηρές συγκρούσεις από την αντιπαράθεση ανάμεσα στους πλούσιους και τους Ζηλωτές.

γ) 1342-1349 μ.Χ.: Διοικεί η «δημοκρατική κυβέρνηση» των Ζηλωτών.

δ) Οι ευγενείς συνασπίζονται και απομακρύνουν τους Ζηλωτές από τη διοίκηση της πόλης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**πνευματική ανάπτυξη**»: Ανάπτυξη των γραμμάτων και των τεχνών.
- «**πολιούχος**»: Ο άγιος που λατρεύεται σε μια πόλη και είναι ο προστάτης της.
- «**αδαπάνως**»: Χωρίς να κοστίζει πολλά για να γίνει.
- «**ρητορική**»: Η τέχνη της αποτελεσματικής χρήσης της γλώσσας στο γραπτό ή προφορικό λόγο με τη χρησιμοποίηση κατάλληλων σχημάτων του λόγου, τεχνικών επικοινωνίας και πειθούς.
- «**δημεύω**»: Αφαιρώ την κυριότητα κινητού ή ακίνητου περιουσιακού στοιχείου από κάποιον.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για την πνευματική και εμπορική δραστηριότητα της Θεσσαλονίκης στα χρόνια της παρακμής;
2. Τα πλεονεκτήματα της Θεσσαλονίκης είχαν και αρνητικές συνέπειες;
3. Τι γνωρίζετε για το κίνημα των Ζηλωτών;

33. ΟΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΤΑΚΤΟΥΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΕΔΑΦΗ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

14ος αι. μ.Χ.: Οι Τούρκοι κατακτούν ολόκληρη τη Μ. Ασία.

Μουράτ Α':

- α)** Καταλαμβάνει περιοχές της Θράκης, της Μακεδονίας και της κεντρικής Ελλάδας.
- β) 1389 μ.Χ.:** Μάχη στο Κοσσυφοπέδιο: ηττάται από τους Τούρκους ο στρατός των ενωμένων χριστιανικών λαών.

Βαγιαζήτ:

- α)** Πολιορκεί την Πόλη και λύνει την πολιορκία, για ν' αντιμετωπίσει τους Μογγόλους.
- β) 1402 μ.Χ.:** Μάχη της Άγκυρας: οι Μογγόλοι νικούν τους Τούρκους.

Μουράτ Β':

- α)** Γίνεται Σουλτάνος το 1421 μ.Χ.
- β) 1422 μ.Χ.:** Πολιορκεί την Πόλη χωρίς επιτυχία.
- γ) 1430 μ.Χ.:** Καταλαμβάνει τη Θεσσαλονίκη.
- δ) 1444 μ.Χ.:** Μάχη στη Βάρνα: Ο στρατός των ενωμένων χριστιανικών λαών ηττάται από τους Τούρκους.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**πολιορκία**»: Όταν μια πόλη έχει αποκλειστεί από εχθρικές πολεμικές δυνάμεις.
- «**εξισλαμίζω**»: Αναγκάζω κάποιον να ασπαστεί τον ισλαμισμό.
- «**αφανίζω**»: Καταστρέφω ολοκληρωτικά, ερημώνω.
- «**προέλαση**»: Γρήγορη κίνηση στρατού προς τα εμπρός, εξουδετερώνοντας τους αντιπάλους.
- «**ορμητήριο**»: Τόπος από τον οποίο κάποιος ορμά, ξεκινά τις δραστηριότητές του.
- «**θεληματικώς**»: Με τη θέληση, τη συμφωνία κάποιου.
- «**λιποτακτώ**»: Εγκαταλείπω χωρίς άδεια το στρατό, γίνομαι λιποτάκτης.
- «**επικυριαρχία**»: Η κυριαρχία ενός κράτους πάνω σε άλλο, με σκοπό το δεύτερο να εξαρτάται από το πρώτο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για τους Οθωμανούς Τούρκους;
2. Ποιες ήταν οι ενέργειες του σουλτάνου Μουράτ Α';
3. Ποιες ήταν οι ενέργειες του Μουράτ Β';

34. Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙ ΝΑ ΣΩΣΕΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

1448 μ.Χ.: Ο Κωνσταντίνος Δεσπότης γίνεται αυτοκράτορας.

Ο Κωνσταντίνος λαμβάνει αποφάσεις:

- α)** Προτείνει συνθήκη ειρήνης στο σουλτάνο Μουράτ Β'.
- β)** Προσπαθεί να συμφιλιώσει τους ενωτικούς και τους ανθενωτικούς με την εκλογή των συνεργατών του.
- γ)** Οργανώνει και εξοπλίζει το στρατό και το στόλο.
- δ)** Ζητά τη βοήθεια του Πάπα.
- ε)** Ζητά τη βοήθεια των ξένων παροικιών της Πόλης.

Ο Πάπας δε στέλνει βοήθεια.

Οι Βενετοί και οι Γενουάτες πρόσφεραν πλοία και μαχητές.

1452 μ.Χ.: Αναζωπυρώνεται η διαμάχη ενωτικών - ανθενωτικών.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«Ενωτικοί»:** Ονομάζονται οι οπαδοί της ένωσης Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας.
- **«Ανθενωτικοί»:** Ονομάζονται οι οπαδοί της αντίθεσης στην ένωση της Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας
- **«παροικίες»:** Κοινότητες ξένων πληθυσμών στην Πόλη.
- **«προσδοκία»:** Ελπίδα, επιθυμία.
- **«μονοιάζω»:** Συμφιλιώνομαι.
- **«αναζωπυρώνομαι»:** Ανάβω ξανά τη φωτιά (μτφ. αναζωογονώ).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποιες αποφάσεις λαμβάνει ο Κωνσταντίνος για να σώσει την πρωτεύουσα;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Ο μεγάλος Βεζίρης (= πρωθυπουργός) του Μωάμεθ Β', που ονομαζόταν Χαλήλ Πασάς, έκανε τα πάντα, προκειμένου να κερδίζει χρήματα. Εκμεταλλευόμενος, λοιπόν, το αξίωμά του, δεχόταν συχνά δώρα από εχθρούς και φίλους, για να ικανοποιεί τις διάφορες υποθέσεις τους. Ο Μωάμεθ γνώριζε καλά την αδυναμία του Βεζίρη του, αλλά τον κρατούσε, γιατί τον θεωρούσε ικανό στα διοικητικά και οργανωτικά καθήκοντά του. Όταν σε μια περιοδεία του ο Σουλτάνος είδε μια αλεπού δεμένη, γέλασε και χαρπολογώντας είπε: «Ανόητη αλεπού! Αν έδινες λίγα χρήματα στο Χαλήλ, θα αποκτούσες αμέσως την ελευθερία σου».

35. ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΝ ΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Ο Μωάμεθ Β' σχεδιάζει την κατάληψη της Πόλης:

- α) Ετοιμάζει το στρατό.
- β) Αναθέτει στον Ουρβανό την κατασκευή πυροβόλων.
- γ) Το 1452 μ.Χ. χτίζει το φρούριο Ρούμελη Χισάρ.
- δ) Ναυπηγεί πολεμικά πλοία.

1453 μ.Χ.: ο Μωάμεθ Β' πολιορκεί την Πόλη.

Ο αυτοκράτορας αρνείται να παραδώσει την Πόλη.

20 Απριλίου 1453 μ.Χ.: Γενοβέζικα πλοία φτάνουν στην Πόλη για βοήθεια.

Ο Μωάμεθ Β' εξοργίζεται.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**Ρούμελη Χισάρ**»: Το ευρωπαϊκό κάστρο στα τούρκικα. Απέχει 15 χμ. από την Πόλη.
- «**κανονιοβολισμός**»: Βολή κανονιού, κανονιά.
- «**καταπέλτης**»: Πολεμική μηχανή, η οποία με τη χρήση αντίβαρων εκσφενδόνιζε μεγάλους λίθους.
- «**έπαλξη**»: Το ανώτερο μέρος των τειχών ενός φρουρίου ή πύργου.
- «**αναρριχώμενος**»: Σκαρφαλωμένος.
- «**ρήγμα**»: Ρωγμή, ράγισμα.
- «**γενοβέζικος**»: Γενουάτικος, από τη Γένοβα (ή Γένουα).
- «**φορτηγίδα**»: Μικρό φορτηγό σκάφος για μεταφορά προϊόντων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ήταν η απάντηση του Μωάμεθ Β' στη βυζαντινή πρεσβεία;
2. Ποιο μήνυμα έστειλε ο Μωάμεθ στον Κωνσταντίνο;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Στις 24 Μαΐου 1453 ο τρούλος της Αγίας Σοφίας φάνηκε να πλημμυρίζει με μια κόκκινη λάμψη. Το φως έμεινε για λίγο και χάθηκε. Ο κόσμος που το είδε δεν το θεώρησε ως αντανάκλαση από τις τουρκικές φωτιές αλλά ως κακό οίονό. Έμοιαζε με έκλειψη της σελήνης και υπήρχε προφητεία ότι η Πόλη θα έπεφτε, όταν χανόταν η σελήνη. Μερικοί είπαν ότι ήταν το άγιο φως, που χάθηκε μαζί με το φύλακα άγγελο της Πόλης. Λίγο μετά η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, που έβγαλαν στους δρόμους για λιτανεία, γλίστρησε από το πλαίσιο που τη στήριζε και την ίδια στιγμή ξέσπασε μια φοβερή καταιγίδα στην Πόλη με νερό και χαλάζι. Όλα αυτά έκαναν τους προληπτικούς Βυζαντινούς να φοβούνται ότι έμειναν πια αβοήθητοι και ότι είχε έρθει το τέλος τους.

36. Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο Μωάμεθ περνά εβδομήντα καράβια από το Βόσπορο στον Κεράτιο κόλπο.
Οι Βυζαντινοί πανικοβάλλονται.
Ο Μωάμεθ προτείνει στον Κωνσταντίνο να παραδώσει την Πόλη.
Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος αρνείται να παραδώσει την Πόλη.

29 Μαΐου: Ξεκινά η επίθεση:

- α) Οι Πολιορκημένοι αντέχουν.
- β) Κατά τη δύση του ηλίου πληγώνεται ο Ιουστινιάνης.
- γ) Οι Τούρκοι εισέρχονται στην Πόλη από την Κερκόπορτα.
- δ) Οι μάχες είναι σκληρές, ενώ ο Αυτοκράτορας σκοτώνεται.

Η Κωνσταντινούπολη πέφτει στα χέρια των Τούρκων την Τρίτη 29 Μαΐου του 1453 μ.Χ., την ώρα που ο ήλιος είχε δύσει.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «μπομπάρδα»: Πρωτόγονο κανόνι, που έριχνε πέτρινες ή σιδερένιες μπάλες.
- «τάφρος»: Μεγάλο και βαθύ αυλάκι, που έχει ανοιχτεί στο έδαφος για την αμυντική κάλυψη του τείχους της Πόλης.
- «ομοβροντία»: Ταυτόχρονη βολή από πολλά πυροβόλα όπλα, που ρίχνουν εναντίον του ίδιου στόχου.
- «αχός»: Ήχος, θόρυβος, βοή.
- «αψηφώ»: Δεν υπολογίζω, το αντιμετωπίζω χωρίς φόβο.
- «λαβωματιά»: Τραυματισμός.
- «σμάρι»: (μτφ.) Μεγάλο πλήθος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Πώς ταξίδεψαν τα πλοία του Μωάμεθ Β' στη στεριά τόσο μυστικά και τόσο γρήγορα;
2. Πώς αντιμετώπισαν οι Βυζαντινοί τους πολιορκητές, που ήθελαν να μπουν στην Πόλη μέσα από τα λαγούμια;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Όταν το πτώμα του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου αναγνωρίστηκε από τα βασιλικά πέδιλά του, ο Μωάμεθ Β' έδωσε διαταγή να του φέρουν το κεφάλι του. Μόλις του το έφεραν, ρώτησε το μεγάλο δούκα Νοταρά αν πράγματι αυτό ήταν το κεφάλι του βασιλιά. Αφού πήρε καταφατική απάντηση, διέταξε να στήσουν το κεφάλι σε τιμητική θέση και να θάψουν με τιμές το σώμα του. Με τον τρόπο αυτό τίμησε τον αντίπαλό του για τη γενναιότητα που έδειξε κατά την πολιορκία.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ζ'

ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

37. Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΥΠΡΟΣ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ****ΚΥΠΡΟΣ:**

- α)** Κατοικούν Έλληνες από τα μυκηναϊκά χρόνια.
- β)** Έχει εμπορικές επαφές με τη Μ. Ασία, την Αίγυπτο και τη Μεγάλη Ελλάδα.
- γ)** Την κατακτούν οι Ρωμαίοι, τη ρωμαϊκή εποχή.
- δ)** Πρωτεύουσά της ήταν η Σαλαμίνα.

Ο Μ. Κωνσταντίνος φρόντισε για την ασφάλεια του νησιού.

Οι κάτοικοι της Κύπρου ασχολούνταν με τη γεωργία, το εμπόριο, τη ναυτιλία και την εξόρυξη χαλκού και αργύρου.

Μέσα 7ου αι.: Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Κύπρο.

Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες συγκρούονται για την Κύπρο.

956 μ.Χ.: Η Κύπρος ενσωματώνεται στο Βυζάντιο.

1191 μ.Χ.: Η Κύπρος καταλαμβάνεται από τους Σταυροφόρους.

1571 μ.Χ.: Η Κύπρος καταλαμβάνεται από τους Τούρκους.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**άργυρος**»: Ασήμι.
- «**Κωνσταντία**»: Πόλη χτισμένη κοντά στη σημερινή Αμμόχωστο.
- «**καταλύω**»: (εδώ) Σταματώ τη λειτουργία.
- «**προμαχώνας**»: Τμήμα οχυρού ή φρουρίου, από το οποίο μάχεται κανείς.
- «**επικυρώνω**»: Επιβεβαιώνω, επισημοποιώ.
- «**πορφυρός**»: Αυτός που έχει βαθυκόκκινο χρώμα, της πορφύρας.
- «**ποιμαντορικός**»: Αυτός που σχετίζεται με εκκλησιαστικό ηγέτη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για την απασχόληση των κατοίκων του νησιού;
2. Γιατί ήταν πλήγμα για το Βυζάντιο η κατάκτηση της Κύπρου από τους Άραβες;
3. Τι γνωρίζετε για τα προνόμια που παραχώρησε το 488 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Ζήνων στον αρχιεπίσκοπο της Κύπρου;
4. Ποιες ήταν οι θετικές πλευρές της ουδετερότητας της Κύπρου από τη συνθήκη Βυζαντινών και Αράβων;

38. Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Οι Βυζαντινοί χρησιμοποίησαν τη διπλωματία:

- α)** Υπογράφουν συνθήκες ειρήνης με τους γείτονες.
- β)** Καταβάλλουν χρήματα σε γείτονες, για να μην επιτεθούν.
- γ)** Προσφέρουν φιλοξενία σε γείτονες.
- δ)** Προσφέρουν δώρα και τίτλους στους συμμάχους.
- ε)** Φιλοξενούν παιδιά αρχόντων, τα οποία θέλουν να σπουδάσουν στην Πόλη.
- στ)** Πραγματοποιούν συμφωνίες για την προστασία των εμπορικών δρόμων και των προϊόντων.

Οι ξένοι έμποροι προστατεύονταν από το Βυζάντιο.

Οι Βυζαντινοί ενημερώνονταν για τις διαθέσεις των γειτόνων τους είτε με επίσημες κρατικές αποστολές είτε με ανεπίσημο τρόπο.

Το Βυζάντιο οργάνωνε και ιεραποστολές για τον εκχριστιανισμό των γειτόνων.

Άλλη πλευρά της βυζαντινής διπλωματίας ήταν οι γάμοι βυζαντινών πριγκιπισσών με ξένους ηγεμόνες.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«διπλωματία»:** Οι ενέργειες μιας χώρας προς άλλα κράτη, για να προασπίσει τα συμφέροντά της χωρίς χρήση όπλων.
- **«φυγάς» (στρατιωτικός):** Ο λιποτάκτης στρατιώτης, αυτός που έχει φύγει από την πατρίδα του.
- **«απερίσπαστος»:** Ανενόχλητος.
- **«ασύμφορος»:** Αυτός που δε συμφέρει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για τους γάμους βυζαντινών πριγκιπισσών με ξένους ηγεμόνες;
2. Ποια ήταν η συμπεριφορά των Βυζαντινών απέναντι στους ξένους εμπόρους στη χώρα τους;

39. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

1η βυζαντινή περίοδος: πρότυπο αποτελεί η ενάρετη γυναίκα.

Περίοδος Ιουστινιανού: η γυναίκα αποκτά κάποια δικαιώματα.

ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ:

α) Μαθαίνουν τις δουλειές του σπιτιού.

β) Οι μητέρες τούς διδάσκουν ανάγνωση, γραφή και μουσική.

γ) Παρακολουθούν τη λειτουργία στην εκκλησία από το γυναικωνίτη.

δ) Μοναδική διασκέδαση είναι οι γιορτές που διοργανώνονται στην Πόλη.

Η νόμιμη ηλικία γάμου για τα κορίτσια είναι τα 12 χρόνια.

Πολλές γυναίκες διακρίθηκαν σε επαγγέλματα σχετικά με υφάσματα.

Γυναίκες των ανώτερων τάξεων έγιναν αυτοκράτειρες.

Ορισμένες γυναίκες διακρίθηκαν στα γράμματα.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«γυναικωνίτης»:** Τμήμα χριστιανικού ναού που προορίζεται για τις γυναίκες.
- **«συγκατάθεση»:** Σύμφωνη γνώμη.
- **«λουτρά»:** Το δημόσιο οίκημα, όπου μπορούν να πλένονται πολλά άτομα συγχρόνως.
- **«σταδιοδρομώ»:** Ακολουθώ ένα επάγγελμα και ασχολούμαι συστηματικά μ' αυτό.
- **«υμνογραφία»:** Η σύνθεση εκκλησιαστικών ύμνων.
- **«βολετός»:** Δυνατός, εφικτός.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια ήταν η θέση των γυναικών στην πρώτη βυζαντινή περίοδο;
2. Πότε καλυτέρευσε η θέση της γυναίκας;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Σύμφωνα με μια παλιά βυζαντινή παράδοση, όταν ο αυτοκράτορας αναζητούσε σύζυγο, γινόταν διαγωνισμός ομορφιάς, στον οποίο συμμετείχαν πολλές όμορφες κοπέλες. Τέτοιος διαγωνισμός οργανώθηκε και στην περίπτωση του αυτοκράτορα Θεόφιλου (829-842), στον οποίο συμμετείχε και η νεαρή Κασσία, που ήταν μια πολύ όμορφη κόρη ενός βυζαντινού άρχοντα.

Ο αυτοκράτορας, κρατώντας ένα μήλο, την πλησίασε και τη ρώτησε: «Μήπως

από τη γυναίκα δεν προέρχονται τα χειρότερα;» (υπονοώντας την Εύα). Και η Κασσία του απάντησε αμέσως: «Αλλά και από τη γυναίκα πηγάζουν τα καλύτερα» (υπονοώντας την Παναγία).

Τότε ο Θεόφιλος, νιώθοντας ότι είχε προσβληθεί από την έξυπνη απάντηση της Κασσίας, πρόσφερε το μήλο στη Θεοδώρα την Παφλαγόνα, διαλέγοντάς την έτσι για σύζυγό του. Λένε ότι τότε η Κασσία αποφάσισε να κλειστεί σε μοναστήρι, όπου ασχολήθηκε με την εκκλησιαστική υμνογραφία και έμεινε γνωστή με το όνομα Κασσιανή.

40. Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Επηρεάζεται από τη ρωμαϊκή, αρχαία ελληνική και την τέχνη των λαών της Ανατολής.

Χωρίζεται σε δύο κατηγορίες: τη θρησκευτική και τη λαϊκή.

Η τέχνη αναπτύσσεται με κέντρο την Κωνσταντινούπολη.

Το πιο εντυπωσιακό οικοδόμημα είναι η Αγία Σοφία.

Παράλληλα αναπτύσσονται:

- α) Η ζωγραφική
- β) Η αγιογραφία και
- γ) Η διακόσμηση με ψηφιδωτές εικόνες.

Η λαϊκή τέχνη ασχολείται με την κατασκευή οικιακών σκευών και κομψοτεχνημάτων από διάφορα υλικά.

Ιδιαίτερη έφεση παρουσιάζουν οι τεχνίτες της υπαίθρου.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**αγιογραφία**»: Εκκλησιαστική ζωγραφική.
- «**ψηφιδωτό**»: Εικόνα που αποτελείται από βαμμένα πετραδάκια ή γυαλάκια.
- «**οικουμενή**»: Το σύνολο των λαών και των χωρών της γης
- «**σταυροειδής**»: Αυτός που έχει σχήμα σταυρού.
- «**κομψοτέχνημα**»: Όμορφο και χαριτωμένο έργο τέχνης.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για το έργο των αρχιτεκτόνων των ναών και των δημόσιων κτισμάτων;
2. Οι γυναίκες συμμετείχαν στην κατασκευή έργων τέχνης;

41. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

5ος αι.: Λειτουργεί το Πανδιδακτήριο στην Πόλη.

7ος αι.: Ιδρύονται εκκλησιαστικές σχολές, εκπαιδεύονται τα στελέχη της εκκλησίας.

Μακεδονική Αναγέννηση: Λειτουργούν το Πανεπιστήμιο και η Πατριαρχική Σχολή. Διδάσκει ο Πατριάρχης Φώτιος.

Μαθήματα: αριθμητική, γεωμετρία, μουσική, ρητορική, αστρονομία, φιλοσοφία, ξένες γλώσσες.

Στις σχολές λειτουργούν βιβλιοθήκες.

Οι γυναίκες έχουν λιγότερες ευκαιρίες για εκπαίδευση.

Περίοδος Παλαιολόγων: Μελέτη αρχαίων ελληνικών γραμμάτων. Διακρίνεται ο Γεώργιος Πλήθωνας-Γεμιστός.

Η βυζαντινή εκπαίδευση διαδόθηκε σε πολλούς λαούς.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **«καλλιγράφος»:** Αυτός που γράφει με ωραία γράμματα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Ποια μαθήματα διδάσκονταν στις ανώτερες σχολές;
2. Τι είδους σχολές ίδρυσε ο αυτοκράτορας Ηράκλειος;

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Τα σχολεία και τα σχολικά είδη

Για αίθουσες διδασκαλίας στα βυζαντινά χρόνια χρησιμοποιούσαν μικρά δωμάτια σπιτιών και χωρίς παράθυρα. Μερικές φορές χρησιμοποιούσαν για το σκοπό αυτό τους νάρθηκες των εκκλησιών και των μοναστηριών. Στην αίθουσα υπήρχε η έδρα του δασκάλου και καθίσματα για τους μαθητές, που λέγονταν σκίμποδες. Αν δεν υπήρχαν καθίσματα, οι μαθητές έστρωναν διφθέρες, δηλαδή δέρματα ζώων, και κάθονταν στο έδαφος.

Όταν τα παιδιά πήγαιναν σχολείο, έφερναν μαζί τους το μάρσιπο, σακούλι φτιαγμένο από δέρμα. Μέσα σ' αυτό έβαζαν τα βιβλία, το χάρακα, για να τραβάνε ευθείες γραμμές, και την ξύλινη πλάκα, που ήταν αλειμμένη με κερί, για να γράφουν.

Είχαν ακόμη μικρά πετραδάκια, για να μετρούν, και ένα είδος κασετίνας, για να βάζουν τα κοντύλια, που ήταν φτιαγμένα από καλάμι. Γι' αυτό και η κασετίνα αυτή λεγόταν καλαμάρι.

Καλαμάρι ονομαζόταν επίσης και το μελανοδοχείο, το οποίο περιείχε το μελάνι με το οποίο έγραφαν. Ως πένα χρησιμοποιούσαν φτερό από χήνα. Το μελανοδοχείο πήρε την ονομασία καλαμάρι, επειδή και αυτό είχε μελάνι, όπως τα θαλασσινά καλαμάρια.

42. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ**

Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία: χρησιμοποιούνταν δύο γλώσσες → η ελληνική και η λατινική.

Βυζάντιο: επικρατεί η ελληνική γλώσσα με δύο μορφές → την απλή ελληνική και τη γλώσσα της διοίκησης.

Μακεδονικά χρόνια: → απλοποιείται η ελληνική γλώσσα:

- α) Ιδρύονται πολλά σχολεία, σχολές και βιβλιοθήκες.
- β) Εφαρμόζεται η μικρογράμματη γραφή.

1204 μ.Χ. και μετά: Η αρχαία γλώσσα εγκαταλείπεται.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- «**αναγέννηση**»: Κάτι που ξαναγεννιέται.
- «**εθνικότητα**»: Η εθνική καταγωγή.
- «**επικράτεια**»: Κράτος.
- «**αφρόντιστος**»: Παραμελημένος, που δεν έχει φροντιστεί.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

1. Τι γνωρίζετε για τη μεταβολή της μεγαλογράμματης γραφής σε μικρογράμματη;
2. Ποια γλώσσα μιλιόταν στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία;
3. Ποια γλώσσα επικρατεί στο Βυζάντιο;

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Προσπάθησε να λύσεις τα παρακάτω σταυρόλεξα

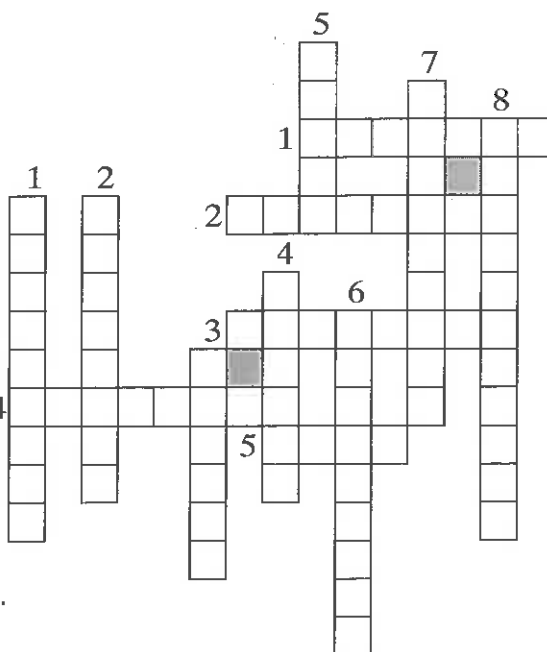
1) Μαθήματα 1-10

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Η μεγαλύτερη οδός του ρωμαϊκού κράτους.
2. Τη χριστιανική ... την ίδρυσε ο Χριστός.
3. Κόλπος της Κωνσταντινούπολης.
4. Νίκησε το Γαλέριο και έγινε μοναδικός άρχοντας στην Ανατολή.
5. Σε τόσους λόφους είναι χτισμένη η Κωνσταντινούπολη.
6. Εχθρικός λαός των Ρωμαίων στα βόρεια σύνορα του κράτους.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Έτσι ονομάζονταν οι περιοχές που βρίσκονταν στα σύνορα του βυζαντινού κράτους.
2. Ήταν οι διαμάχες ανάμεσα στους τέσσερις συνάρχοντες του ρωμαϊκού κράτους.
3. Η πόλη που στα ρωμαϊκά χρόνια λεγόταν Μεδιόλανο.
4. Ληλατούσαν τα ανατολικά σύνορα του ρωμαϊκού κράτους.
5. Η μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου.
6. Το κράτος που διοικούσαν ο Λικίνιος με το Γαλέριο.
7. Ο ένας από τους δύο συνάρχοντες του δυτικού κράτους.
8. Ονομασία του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

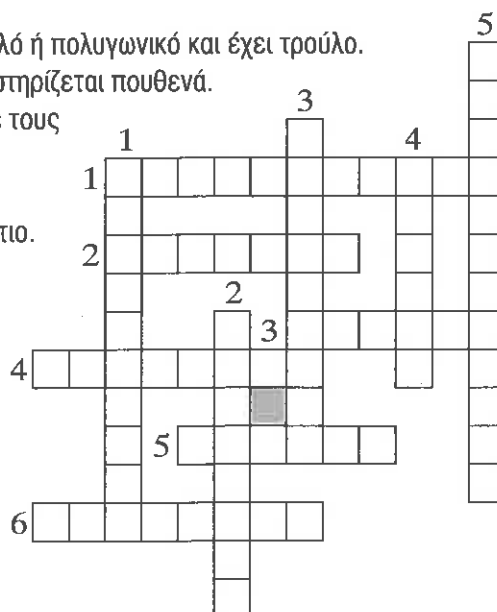
2) Μαθήματα 15-16

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Έτσι ονομάζεται ο ρυθμός του οποίου το κτήριο είναι στρογγυλό ή πολυγωνικό και έχει τρούλο.
2. Της Αγίας Σοφίας είναι εντυπωσιακός και φαίνεται σαν να μη στηρίζεται πουθενά.
3. Τόσα χρόνια περίπου κράτησαν οι πόλεμοι του Ιουστινιανού με τους Γότθους και τους Βανδάλους.
4. Ένας από τους Δήμους της Κωνσταντινούπολης.
5. Λαός που παρέβαινε συχνά τις συνθήκες ειρήνης με το Βυζάντιο.
6. ... με τρούλο, ο ρυθμός του ναού της Αγίας Σοφίας.

ΚΑΘΕΤΑ

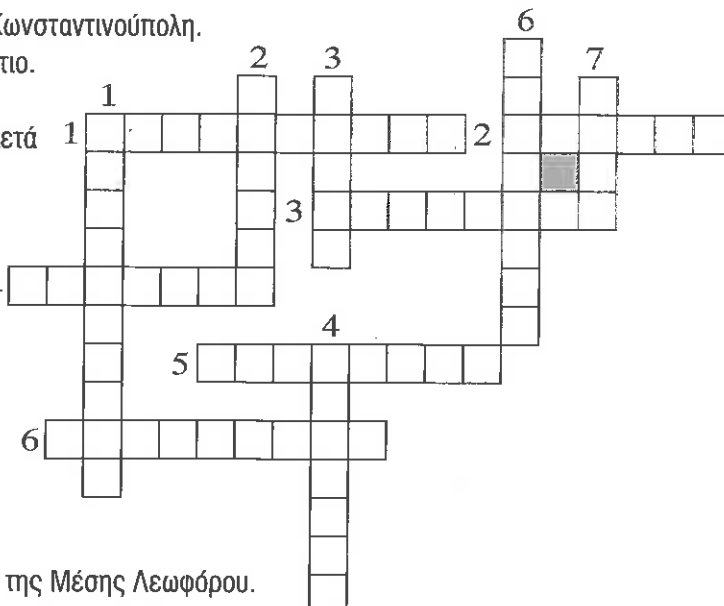
1. Στέφονταν στην Αγία Σοφία, όπως και οι αυτοκράτορες.
2. Ένας από τους αρχιτέκτονες της Αγίας Σοφίας.
3. Στα χρόνια του Ιουστινιανού η ... θάλασσα είχε γίνει «βυζαντινή λίμνη».
4. Σχέδιο ναού που διατηρεί κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα.
5. Ο αυτοκράτορας που ξαναέχτισε την Αγία Σοφία.

3) Μαθήματα 11-12

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Μία από τις θάλασσες που βρέχουν την Κωνσταντινούπολη.
2. Ήταν οι αίθουσες διδασκαλίας στο Βυζάντιο.
3. Άλλη ονομασία της Κωνσταντινούπολης.
4. ... της Πόλης, ο ανώτερος αξιωματούχος μετά τον αυτοκράτορα.
5. Τόσες τάξεις είχε το βασικό σχολείο
6. Ο αυτοκράτορας που επέβαλε το χριστιανισμό ως επίσημη θρησκεία του κράτους.

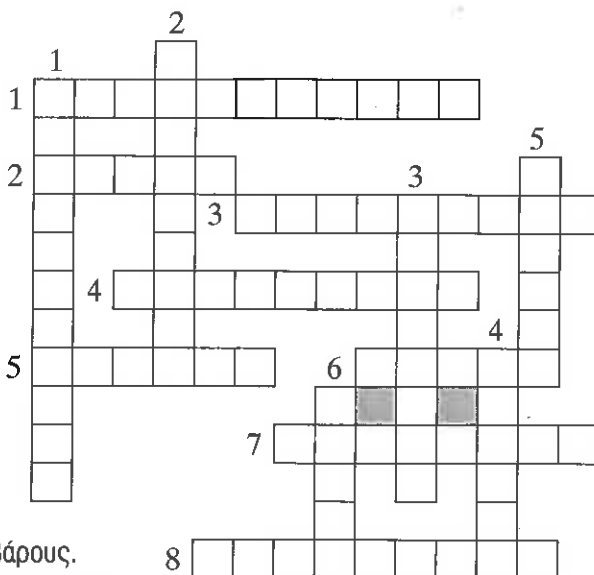
ΚΑΘΕΤΑ

1. Τις χρησιμοποιούσαν, για να γράφουν πάνω τους οι μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων.
2. Είναι ο Κεράτιος στην Κωνσταντινούπολη.
3. Υπήρχαν πολλές και από τις δύο πλευρές της Μέσης Λεωφόρου.
4. Στο Βυζάντιο υπήρχαν μονάχα ιδιωτικά και εκκλησιαστικά.
5. Σε ένα τέτοιο στήριζε τα βιβλία του ο δάσκαλος.
6. Θάλασσα της Κωνσταντινούπολης.
7. Η λεωφόρος που διέσχιζε την Πόλη.

4) Μαθήματα 17-18

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Έτσι επέστρεψε ο Ηράκλειος από την εκστρατεία του εναντίον των Περσών.
2. Η Αγία ... ήταν ο σπουδαιότερος ναός της οικουμένης.
3. Καταλήφθηκε από τους Αβάρους και τους Σλάβους στο τέλος του 6ου μ.Χ. αιώνα.
4. Έγινε αυτοκράτορας στο Βυζάντιο στις αρχές του 7ου μ.Χ. αιώνα.
5. Ένας από τους στρατηγούς του Ιουστινιανού.
6. Ανέλαβε τη φύλαξη της Πόλης μαζί με τον Πατριάρχη Σέργιο όσο καιρό έλειπε ο Ηράκλειος στην Περσία.
7. Στην περιοχή του εγκαταστάθηκαν αρχικά οι Βούλγαροι.
8. Ομάδες Αράβων προσκυνητών ή εμπόρων.

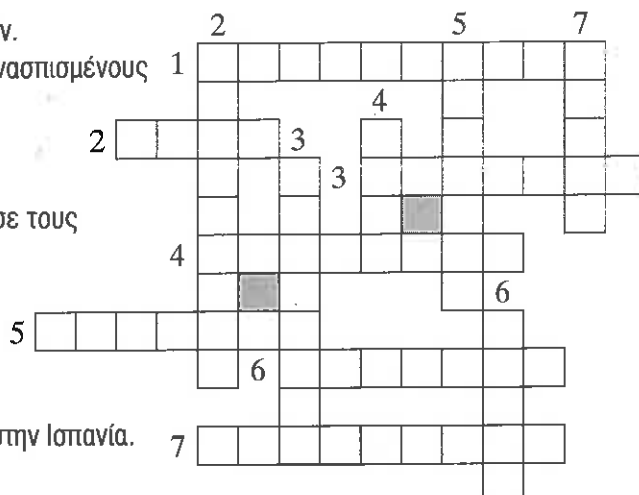
ΚΑΘΕΤΑ

1. Μεγάλη ελληνική πόλη που καταλήφθηκε από τους Αβάρους.
2. Το αξίωμα του Βώνου, αντίστοιχο του σημερινού πρωθυπουργού.
3. Μεγάλα πολεμικά πλοία των Βυζαντινών.
4. Αρχηγός τους ήταν ο Αττίλας.
5. Ο σταυρός που έφερε ο Ηράκλειος από την εκστρατεία του στην Περσία.
6. Χώρα που είχε κατακτηθεί από τους Πέρσες.

5) Μαθήματα 19-20

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Εφεύρε το υγρό πυρ.
2. Το πυρ αυτό ήταν το ανίκητο όπλο των Βυζαντινών.
3. Η τοποθεσία της ήττας των Αράβων από τους συνασπισμένους Φράγκους.
4. Η πρωτεύουσα του κράτους των Αράβων.
5. Ο πιο ξακουστός Ακρίτας.
6. ... Μαρτέλος, ο αρχηγός των Φράγκων που νίκησε τους Άραβες στο Πουατιέ της Γαλλίας.
7. Το μικρό όνομα του Διγενή Ακρίτα.

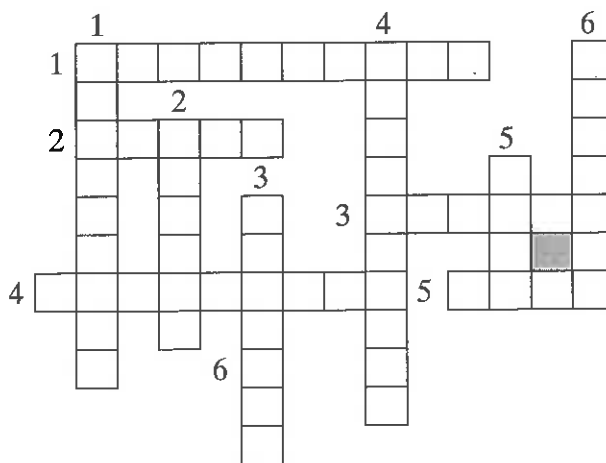
ΚΑΘΕΤΑ

1. Βυζαντινοί φύλακες των ανατολικών συνόρων.
2. Πόλη που κατέλαβαν οι Άραβες, πριν περάσουν στην Ισπανία.
3. Ίδιο με το 4 οριζόντια.
4. Πολύστιχο ποίημα που περιγράφει κατορθώματα ηρώων.
5. Λέων Γ' ο, ο αυτοκράτορας που προκάλεσε την εικονομαχία.
6. Νησί του Αιγαίου που το κατέλαβαν οι Άραβες.
7. Πατρίδα του Καλλίνικου.

6) Μαθήματα 21-22

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Εγγονός και διάδοχος της Μεγάλης Δούκισσας της Ρωσίας Όλγας.
2. Αγία ... το μεγαλύτερο δημιούργημα του Ιουστινιανού.
3. Αρχηγός των Βουλγάρων την εποχή της αυτοκρατορίας του Νικηφόρου Φωκά.
4. Τη διδάχθηκε ο Κύριλλος στο αυτοκρατορικό σχολείο της Πόλης από το Φώτιο.
5. Κόρη του αυτοκράτορα Βασιλείου.
6. Πήγε στη Μοραβία μαζί με τον Κύριλλο, για να διδάξει τη χριστιανική θρησκεία στους Σλάβους.

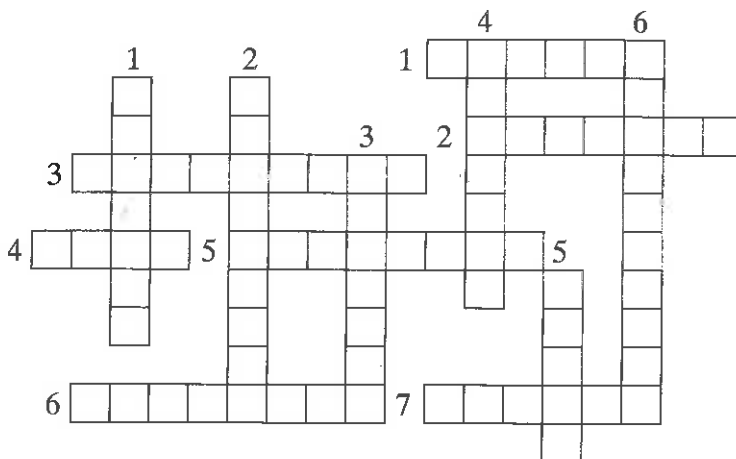
ΚΑΘΕΤΑ

1. Ο αυτοκράτορας που συνέτριψε τους Βούλγαρους.
2. Ο πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης που φρόντισε για τον εκχριστιανισμό των Σλάβων.
3. Αρχηγός των Βουλγάρων, που έκανε επιδρομές στη Θράκη.
4. Ζήτησε τη βοήθεια των Βυζαντινών, για να εκχριστιανίσει το λαό του.
5. Δίδαξε τον Κύριλλο αριθμητική και γεωμετρία.
6. Εκεί βρίσκεται ο Όλυμπος, όπου μόνασε ο Μεθόδιος.

7) Μαθήματα 23-24

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Ονομασία των διοικητικών περιοχών επί Λέοντα Γ' του Ίσαυρου.
2. Η ημέρα που γιορτάζεται η αναστήλωση των εικόνων.
3. Την εκουγχρόνισε ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος σε μεγάλο βαθμό.
4. Στα χρόνια της αυτοκρατορίας του αναστατώθηκε το Βυζάντιο από την εικονομαχία.
5. Το έργο τους το θεώρησε ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος ως το «σημαντικότερο όλων επί της γης».
6. Μεγάλος ιστορικός του Βυζαντίου την εποχή του Λέοντα Γ' του Ίσαυρου.
7. Η Οικουμενική σύνοδος που σταμάτησε την εικονομαχία.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Η αυτοκράτειρα που συγκάλεσε την Ζ' Οικουμενική Σύνοδο.
2. Η Κυριακή της θυμίζει τη συμφιλίωση των χριστιανών μετά την περίοδο της εικονομαχίας.
3. Ο Λέων Γ' που απαγόρευσε την προσκύνηση και τη λατρεία των εικόνων.
4. Ο τρόπος λατρείας τους δίχασε τους Βυζαντινούς για ένα σχεδόν αιώνα.
5. Οι νέοι δημοσιεύθηκαν στην «Εκλογή» του Λέοντα Γ' του Ίσαυρου.
6. Έτσι λέγεται η επαναφορά των εικόνων στους ναούς.

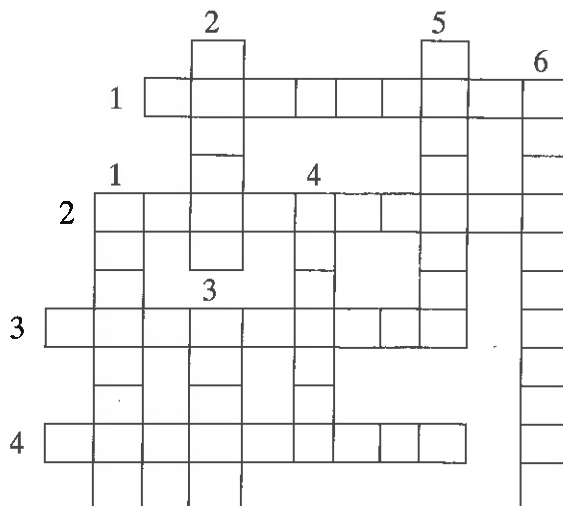
8) Μαθήματα 25-26

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Σειρά αυτοκρατόρων που ανήκουν στην ίδια οικογένεια.
2. Η δυναστεία που οδήγησε το Βυζάντιο σε μεγάλη περίοδο ακμής.
3. Ο αιώνας στον οποίο τερματίστηκε η μακεδονική δυναστεία.
4. Ο νόμος με τον οποίο καθορίστηκαν οι σχέσεις κράτους και Εκκλησίας.

ΚΑΘΕΤΑ

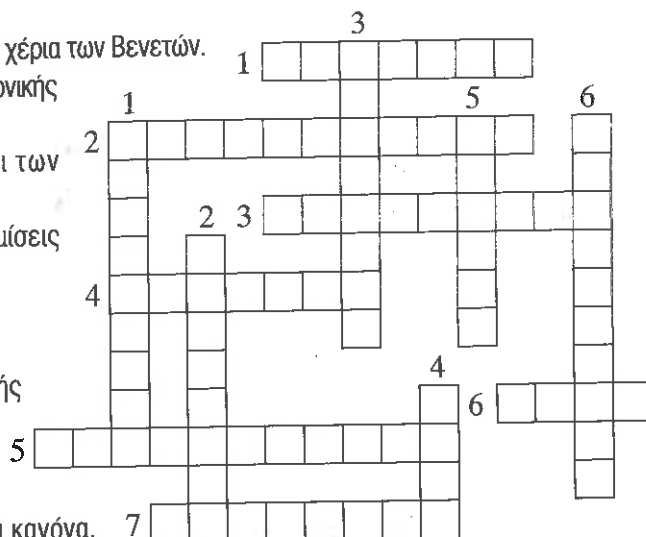
1. Το πανεπιστήμιό της ίδρυσε ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ' (ονομαστική).
2. Και αυτά τα σύνορα γνώρισαν την ειρήνη την εποχή της Μακεδονικής Δυναστείας.
3. Η περίοδος της Μακεδονικής Δυναστείας ονομάστηκε «χρυσή ... του Βυζαντίου».
4. Έτσι λέγονταν οι μεγαλοκτηματίες και οι πλούσιοι στα βυζαντινά χρόνια.
5. Ο αυτοκράτορας που αρνήθηκε να στείλει στους Άραβες το Λέοντα το Μαθηματικό.
6. Ο νόμος που ρύθμιζε τις σχέσεις των πλούσιων γαιοκτημόνων με τους φτωχούς.

9) Μαθήματα 27-28

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Με την παραχώρηση των προνομίων, περιέπεσε στα χέρια των Βενετών.
2. Ήταν τα κτήματα των Ακριτών στα χρόνια της Μακεδονικής Δυναστείας.
3. Άνθισε ιδιαίτερα στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων.
4. Οι αυτοκράτορες που έκαναν τολμηρές μεταρρυθμίσεις στη νομοθεσία και στη διοίκηση.
5. Άλλη ονομασία της Κωνσταντινούπολης.
6. Αυτοκράτορας της δυναστείας των Ισαύρων.
7. Γινόταν σε κάθε χωριό και πόλη τη μέρα της γιορτής του προστάτη Αγίου.

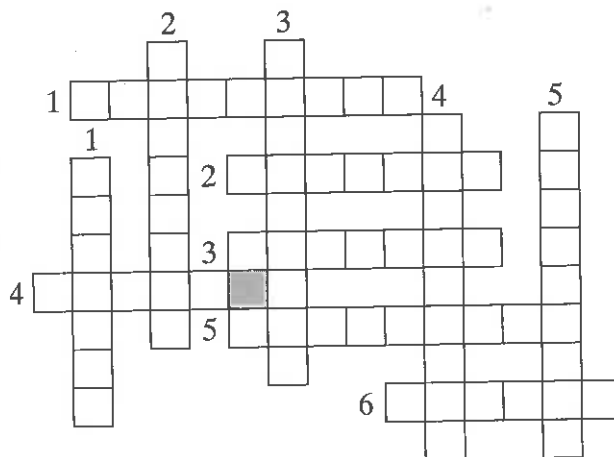
ΚΑΘΕΤΑ

1. Σπιτάκια χτισμένα στα κτήματα που ανήκαν, κατά κανόνα, στους «Δυνατούς».
2. Γνώρισε την παρακμή μετά το τέλος της Μακεδονικής Δυναστείας.
3. Πολλά παραχωρήθηκαν στους Βενετούς.
4. Φυλάσσονταν από τους Βυζαντινούς στα κατώγια των σπιτιών.
5. Στην περίοδο της εικονομαχίας καταστράφηκαν πολλά και σημαντικά έργα.
6. Με αυτή λύθηκε οριστικά το πρόβλημα της εικονομαχίας.

10) Μαθήματα 31-32

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Ληλάτησαν τη Θεσσαλονίκη το 904.
2. Διοίκησαν τη Θεσσαλονίκη για επτά χρόνια.
3. Κυρίευσαν και λεηλάτησαν τη Βασιλεύουσα.
4. Στην εύφορη κοιλάδα του βρίσκεται η Θεσσαλονίκη (ονομαστική).
5. Μαζί με τους Σέρβους αποτελούσαν ένα διαρκή κίνδυνο για το Βυζάντιο.
6. Απειλούσαν το Βυζάντιο στο βορρά.

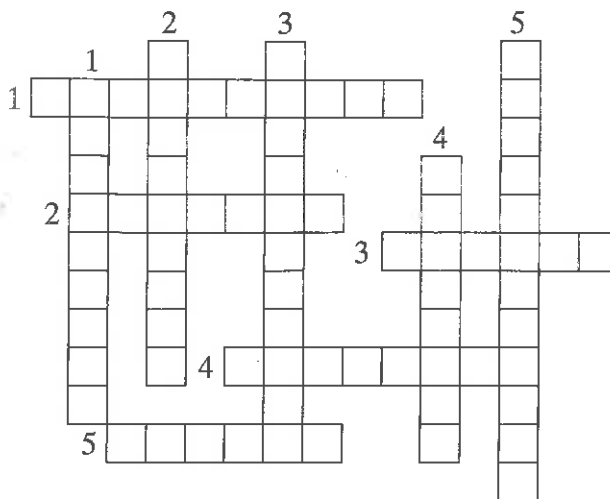
ΚΑΘΕΤΑ

1. Το μικρό όνομα του στρατηγού Στρατηγόπουλου.
2. Ο Πατριάρχης που έστεψε αυτοκράτορα το Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο.
3. Ο πολιούχος Άγιος της Θεσσαλονίκης.
4. Ο Μιχαήλ Η' ο Παλαιολόγος ζήτησε βοήθεια από αυτούς, για να καταλάβει την Πόλη.
5. Ο κόλπος στον οποίο είναι χτισμένη η Θεσσαλονίκη.

11) Μαθήματα 33-34

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Αρχηγός των Μογγόλων.
2. Απειλήσαν το Βυζάντιο στα μέσα του 14ου αιώνα.
3. Η πρωτεύουσα των Οθωμανών Τούρκων.
4. Παραδόθηκε το κάστρο από τους κατοίκους στο Μουράτ Β' (ονομ.).
5. Νίκησε στο Κοσσυφοπέδιο της Σερβίας το στρατό των ενωμένων χριστιανικών λαών.

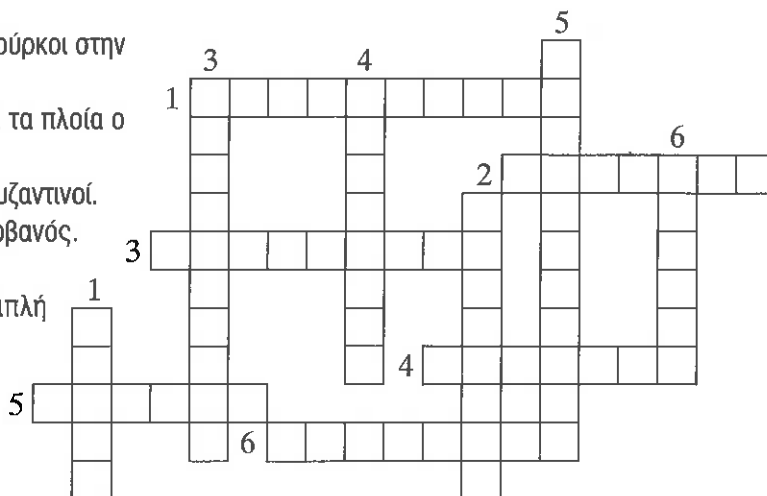
ΚΑΘΕΤΑ

1. Τα σύνορα που απειλήσαν οι Οθωμανοί Τούρκοι.
2. Βοήθησαν τους Βυζαντινούς, ενισχύοντας το στρατό με επτακόσιους μαχητές.
3. Το επέβαλαν οι Οθωμανοί Τούρκοι στους κατακτημένους λαούς.
4. Η είσοδός του ασφαλίστηκε από τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο με χοντρή διπλή αλυσίδα.
5. Ήταν οι Οθωμανοί Τούρκοι.

12) Μαθήματα 35-36

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Η πύλη από την οποία εισέβαλαν οι Τούρκοι στην Πόλη.
2. Πίσω από το λόφο του πέρασε κρυφά τα πλοία ο Μωάμεθ.
3. Τη χρησιμοποιούσαν αντί για όπλα οι Βυζαντινοί.
4. Ήταν στην καταγωγή ο μηχανικός Ουρβανός.
5. Ο σουλτάνος που άλωσε την Πόλη.
6. Ο κόλπος που είχε ασφαλιστεί με διπλή αλυσίδα.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Η κυρίευση της Πόλης.
2. Υπόγειες στοές κάτω από τα τείχη.
3. Πολεμικές μηχανές, που χρησιμοποίησαν οι Τούρκοι κατά την πολιορκία της Πόλης.
4. Ο μηχανικός που κατασκεύασε εβδομήντα κανόνια για το Μωάμεθ.
5. Κωνσταντίνος, ο τελευταίος αυτοκράτορας του Βυζαντίου.
6. Περιέβαλλε τα τείχη της Πόλης.

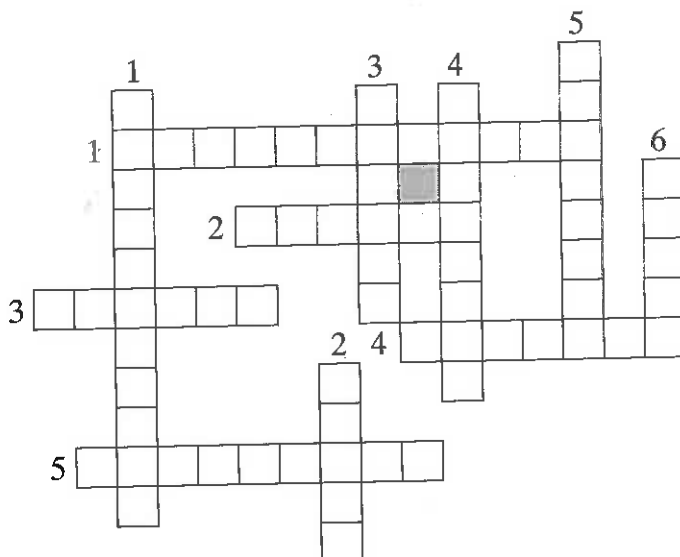
13) Μαθήματα 39-40

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

- Ειδικός χώρος για τις γυναίκες στους βυζαντινούς ναούς.
- Εκεί βρίσκεται ο ναός του Αγίου Βιταλίου.
- ... η Αθηναία, αυτοκράτειρα που βοήθησε να τερματιστεί η εικονομαχία.
- Άννα, μεγάλη Βυζαντινή ιστορικός.
- Βυζαντινός αυτοκράτορας, σύζυγος της Ευδοκίας.

ΚΑΘΕΤΑ

- Ήταν τα πρώτα έργα ζωγραφικής των Βυζαντινών.
- Λουκάς, βυζαντινό μοναστήρι της Βοιωτίας με θαυμάσια ψηφιδωτά.
- Νόμιμη ηλικία γάμου για τα κορίτσια στο Βυζάντιο.
- Άγιος, ναός με ψηφιδωτές παραστάσεις του Ιουστινιανού και της Θεοδώρας.
- Σπουδαία Βυζαντινή υμνογράφος.
- Μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Επιμέλεια: Τζίμα Κατερίνα

Δημιουργικό / Ψηφιακή Εκτύπωση: **Macart**, 210 5132 322Εκτύπωση σε ανακυκλώσιμο, elemental chlorine free χαρτί,
διαπιστευμένο κατά FSC, με οικολογικά μελάνια

maristes

ΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ